ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကၡၣ်စံၣ်ခွၣ်တၣ်

အကူၢ်(၁)

ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကၡၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်
လံာ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤ
၂၀၂၁နံၣ်

တၢ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤတ့ၢ်အီၤဖဲလါမၢ်ချး(၃၁)သီ, ၂၀၂၁နံၣ်နှၣ်လီၤ.တၢ်
ဘှီဘၣ်မၤပှဲၤဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤအီၤဖဲ

ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်(People Assembly)အဆိကတၢၢ်တဘျီ
လၢဘၣ်တၢ်မၤအီၤဖဲလါယနူၤအါရံၣ်၂၇သီတုၤ၂၉သီ၂၀၂၂နံၣ်နှၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤတဖၣ်

တၢ်ကတိၤဆှၢနုာ်

အဆၢဒိၣ်(၁)ဖီတၢၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်စိ

အဆၢဒိၣ်(၂)တၢ်ကရၢကရိလၢအပၣ်ဃုာ်လၢ**ခ့ၣ်တၣ်အပူၤ**တဖၣ်(Members of Charter)

အဆၢဒိၣ်(၃)တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤလၢတၢ်ကမၤဖျါထီၣ်အမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်(မ့တမ့ၢ်)ထံရှုၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်နဲၣ်ကျဲ

အဆၢဒိၣ်(၄)တၢ်ကွဲးပာ်လီၤဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဖံၣ်မိၣ်ကရှၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်

အကူာ်(၁)ကီၢ်စၢဖှိၣ်အတၢ်ထံၣ်စိဒီးအလုၢ်အပှၤ

အကူာ်(၂)တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဖံၣ်မိၣ်ကရှၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်ဂံၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်နဲၣ်ကျဲ (Guiding Primciples)တဖၣ်

အကူာ်(၃)တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဖံၣ်မိၣ်ကရှၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်ဂံၢ်ခီၣ်ထံးသနူ (Foundati-onnal Principles)တဖၣ်

အဆၢဒိၣ်(၅)တၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤတဖၣ်

တၢ်ကတိၤကျၢၢ်တံၢ်

ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ခူၣ်တၣ်

(Federal Democracy Charter)

တၢ်ကတီၤဆ့ၢနူာ်

ကလုာ်ဒူၣ်လၢအဝိၣ်မူလီၤဆီတ့ၢ်ဝဲဒၣ်လၢတၢ်သဘျ့အပူၤအစိၤတဖၣ်အစိၤကဒိးန့ၢ်ဘၣ်သကိး ဝဲတၢ်သဘျ့ဝံၤကပာ်ဖိုၣ်ထိၣ်သးဒီးသူၣ်ထိၣ်သကိးဝဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖိုၣ်အဂီၢ် ဂဲၤလိာ် သကိး တ့ၢ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. သနာ်က့, စးထီၣ်လၢ တၢ်ဒိးန့ၢ်ကူၤ တၢ်သဘျ့တစုန့ၣ် သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် လၢဘၣ်တၢ် ကွဲးလီၤပာ်လီၤဒီးစူးကါတ့ၢ်ဝဲဒၣ်, ၁၉၄၇ သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်, ၁၉၇၄ သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် ဒီး ၂၀၀၈ သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒ်တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်တ့ၢ်အီၤ ဖဲပ့ၣ်လိၣ်လံာ် ယံၤယာ်အသိး တၢ်မၤဖျါထီၣ်ဝဲ ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ခွဲးယာ်, ကလုာ်တၢ်ထဲသိး တုၤသိးခွဲးယာ်ဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသးခွဲးယာ်တဖၣ် တန့ၢ်လၢပှဲၤအဃိ ထံကီၢ်အံၤ ဘၣ်ကွ့ၢ် ဆၢၣ်မဲာ်တ့ၢ်ဝဲဒီးထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအနံၣ်(၇၀)ဘျဲၣ်အမဲာ်ညါ,သုးအတၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိၤကမီၤ အိၣ်တ့ၢ်ဝဲအါစုအါဘျီ ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်တဖၣ် ဘၣ်ကွ့ၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီး တူၢ်ဘၣ်ဝဲ သုးမီၤစိရိၤအသနူဒီးတပၣ်တံၣ်မီၤစိရိၤသနူအတၢ်အၢတၢ်သီတဖၣ်နးနးကျိၤကျိၤန့ၣ်လီၤ.

သုးကရူၢ် သူၣ်ထိၣ်ဝဲဒၣ် တပၣ်တံၣ်မီၤစိရိၤသနူကန့ၢ်အဂီၢ်ကွဲးပာ်လီၤဝဲ ၁၉၇၄ သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်တဖၣ် တြူာ်သံန့ၢ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်ခီဖျိ ဃိးလွံၢ်ဖျၢၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိ ကမျၢ် တဖၣ် အတၢ်ပြၤထီၣ်ထီဒါဒီး ၂၀၀၈ တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် လၢတၢ်ကွဲးပာ်လီၤအီၤ တအိၣ်ဒီး ကမျၢ်အတၢ်ဘၣ်သးစ့ၢ်ကီး ခီဖျိထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်တဖၣ် ဂဲၤဆၢထၢၣ်ထီဒါဝဲ သုးအတၢ် ဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိကမီၤဖဲ ၂၀၂၁ နံၣ် လါဖ့ၤဘြူၤအါ ရံၤ (၁) သီအနံၤဒီး တြူာ်သံကွံာ်ဝဲ န့ၣ် လီၤ. သုးကိၣ်ကးအံၤထီဒါက့ၤဝဲ သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် လၢအနီၢ်ကစၢ် ကွဲးလီၤပာ်လီၤတ့ၢ်ဝဲ ဒီးဟံးန့ၢ် ဆူၣ်တၢ်စိကမီၤအဃိ တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်တၢ်စိကမီၤအံၤမၤဟးဂီၤစ့ၢ်ကီးဝဲ ၂၀၀၈ သဲစးတၢ် ဘျၢခိၣ် သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

သုးဟံးန့ၢ်ဆူၣ်တၢ်စိကမီၤခီဖျိဟ့ၣ်ထီၣ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်လၢ ၂၀၂၀ နံၣ်လါနိၣ်ဝ့ဘၢၣ် တၢ်ဃုထၢန့ၣ် အိၣ်ဝဲဒၣ်ဒီး တၢ်ဖးအတၢ်ကမူၤကမၣ်တဖၣ်အံၤ ထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်တဖၣ် ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ အတၢ် ဘၣ်သး လၢတၢ်မုာ်တၢ်ခ့ၣ်အပူၤ ခီဖျိလၢ ကမျၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ ဒ်အမ့ၢ် CDM တၢ်ဟူး တၢ်ဂဲၤ, တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ကီၢ်စၢဖိုၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်(CRPH) ယုာ်ဒီးသးစၢ်, ပိာ်မုၣ်ပိာ်မၢ, ထံကီၢ် ပှၤမၤတၢ်ဖိ, ကမျၢ်ဒီးပှၤမၤတၢ်ဖိကရၢတဖၣ် လၢပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ်ဝဲဒီး ပိာ်မုၣ်ပိာ်မၢ အတၢ် ကရၢကရိတဖၣ်ဒီး ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢတဖၣ်, ပှၤထီဒါခိၣ် ချၢတၢ်ကမံးတံာ်တဖၣ်, ကလုာ် ဒူၣ်ခဲလၢာ်, ထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်လၢ အတီၤပတီၢ်ခဲလၢာ်, ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးပၣ်တံၣ် လၢအ ထီဒါဝဲ သုးဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိကမီၤတဖၣ်ပာ်ဖိုၣ်ထိၣ်သးဒီး မၤဝဲဒၣ်ကမျၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ အတၢ်ထီ

ဒါခိဉ်ချၢတၢ်ဒုးတဖဉ်အိဉ်ထီဉ်ဝဲ လၢကီၢ်စၢဖှိဉ်ဒီတဘ့ဉ်အပူၤန့ဉ်လီၤ. တၢ်ထီဒါဝဲ တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူဉ်တၢ်စိကမီၤ အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအပူၤန့ဉ် ပှၤလၢပဉ်ယှာ်ပဉ်ဂီၢ်(Stakeholders) တဖဉ် ဒုးအိဉ်ထီဉ်ဝဲ တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘါ ကရူၢ် ထဲတခါဧိၤ လၢအိဉ်ဝဲဒီး **တၢ်ရိဉ်ဖှိဉ်တီခိဉ်ရိဉ်မဲ** (collective leadership) မ့ၢ်န့ၢ်သၢပျၢၤန့ဉ် တၢ်နာ်လၢတၢ်ဂဲၤလိာ်ထီဒါ မၤကတၢၢ်ကွံာ် သုးမီၤစိရိၤသနူ ကန့ၢ်ကသ့ဝဲ လၢာ်လၢာ်ဆ့ဆ့န့ဉ်လီၤ.တၢ်နာ်အိဉ်ဝဲဒဉ်လၢထဲဒဉ်တၢ်တြူၢ်ကွံာ်သုးမီၤစိရိၤသနူယှာ်ဒီး မီၤစိရိၤသနူခဲလၢာ်မ့ၢ်န့ၢ် လၢာ်လၢာ်ဆ့ဆ့န့ဉ် တၢ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤ သဲစးတၢ်ဘျၢခိဉ်သ့ဉ် လၢအှဉ်ကီၤဝဲဒဉ် ဒံဉ်မိဉ်ကရ့ဉ်စံဉ် ခွဲးယာ်, ကလုာ် တၢ်ထဲသိးတုၤသိး ဒီးတၢ်စံဉ်ညီဉ် ပၢလီၤသးခွဲးယာ်တဖဉ်လၢလၢပှဲၤပှဲၤ ကန့ၢ်ဝဲ ဒီးတၢ်သူဉ်ထီဉ် ဖဲဉ်ဒရဲဉ်ဒံဉ်မိဉ် ကရ့ဉ်စံဉ် ကီၢ်စၢဖှိဉ် လၢအဂၢ်အကျၤကန့ၢ်ဝဲန့ဉ်လီၤ.

ကယဲၢ်ကရူၢ်ကရၢ လၢတူၢ်လိာ် ဒီး အၢဉ်လီၤဘၣ်သးဝဲ **“ခ့ဉ်တဉ်”**(Charter) အံၤ ကဟံး ယာ်ဝဲဒဉ်တၢ်လုၢ်တၢ်ပှၤလၢတၢ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤအီၤတဖဉ်ဒီးဂဲၤလိာ်မၤလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲမီၤစိရိၤသနူဒီးသူဉ်ထီဉ် ဖဲဉ်ဒရဲဉ်ဒံဉ်မိဉ်ကရ့ဉ်စံဉ်ကီၢ်စၢဖှိဉ် တဆိဘၣ်တဆိန့ဉ်လီၤ. လၢတၢ်ဂဲၤ လိာ်သူဉ်ထီဉ် ဖဲဉ်ဒရဲဉ်ဒံဉ်မိဉ်ကရ့ဉ်စံဉ်ကီၢ်စၢဖှိဉ် ကန့ၢ်,ကသ့ဝဲအဂီၢ်န့ဉ် တၢ်က ဂဲၤလိာ်အီၤဒ်ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်နဲဉ်ကျဲ, **ဂံၢ်ခီဉ်ထံး တၢ်နဲဉ်ကျဲ** (Guiding Principles) ဒီးဖီလစံဉ် သနူ(pilicies)တဖဉ် လၢတၢ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤ သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိဉ်သ့ဉ်အသိးန့ဉ် ပအိဉ်ဒီး တၢ်အၢဉ်လီၤအီလီၤန့ဉ်လီၤ. တၢ်နာ်အိဉ်ဝဲ ဂၢၢ်ဂၢၢ်ကျၢၤကျၢၤ လၢ ခီဖျိ ပှၤလၢအတူၢ်လိာ်ဝဲ **ခ့ဉ်တဉ်**တဖဉ် အ**တၢ်ရိဉ်ဖှိဉ်တီခိဉ်ရိဉ်မဲ** (Collective Leadership) ဒီးတၢ်ပာ်ဖှိဉ်မၤဖျါထီဉ်သကိးတၢ်မၤ သ့ဉ်တဖဉ်အံၤ ကမ့ၢ်ဝဲတၢ်ဒုး အိဉ်ထီဉ် ဂံၢ်ဘါပာ်ဖှိဉ်လၢအကဆိဉ်ထွဲဝဲ တၢ်တုၤယီၤဆူ တၢ်မုၢ်လၢ်အဖီတၢဉ် ကန့ၢ်ဝဲလီၤအယိတၢ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဒီးပာ်လီၤ“ခ့ဉ်တဉ်”အံၤန့ဉ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ်(၁)

တၢ်ပညိၣ်,တၢ်ကွၢ်စိ

သုးကီၢ်ကးလၢအဟံးန့ၢ်ဆူၣ်တၢ်စိကမီၤအံၤ ကွၢ်ကပၢ်ကွံာ်ဝဲ ထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢ်တဖၣ် အတၢ်ပၢ်သး ဘၣ်ထွဲဒီး ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒီးဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ် ဒီးမၤတပျုာ် တပျိၤတၢ် လၢထံကိၢ်ဒီတ ဘ့ၣ်အပတိၢ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သး ဒ်သိးအံၤ အဖီခိၣ် အလီၢ်အိၣ်လၢ တၢ်ကဘၣ် ကရၢကရိဒုးအိၣ်ထိၣ် **ကမျၢ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်**(People Assembly) ဒီး**ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်** (National Unity Government) လၢတၢ်ကရၢကရိလၢ အမ့ၢ်ထံဖိ ကိၢ်ဖိကမျၢ်ခၢၣ်စးတဖၣ်ဟ့ၣ်ဃာ်အီၤတၢ်စိကမီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်သးဒ်သိးအံၤအဖီခိၣ်န့ၣ်ကရၢလၢဆၢထၢၣ်ခၢၣ်စးဝဲထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢ်လၢထီဒါ သုးမီၤစိရိၤတဖၣ် ကတီခိၣ်ရိၣ်မဲဝဲ ဒ်ထံရှ့ၢ်ကိၢ်သဲး တၢ်နဲၣ်ကျဲ လၢ အိၣ်ဖျါဝဲလၢ အဆၢဒိၣ် (၃) အသိး,ဒ်သိးဒီးထံကိၢ်ကမၠာ်ကၠ့ၤခုၣ်ကၠ့ၤဝဲဒီးထံကိၢ်အတၢ်အိၣ်သးခါဆူညါကဂ့ၤထီၣ်ဝဲအဂီၢ် ကိၢ်စၢဖှိၣ် တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် ကအိၣ်ထိၣ်ဝဲ, ဒီးဒ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် အိၣ်ဝဲအသိး ကမျၢ် ပဒိၣ် ကအိၣ်ထိၣ်ဝဲအဂီၢ် တၢ်ကရၢကရိ တဖၣ် လၢ အၢၣ်လီၤအီလီၤဃာ်ဝဲ **ခ့ၣ်တၣ်**(Charter) အလံာ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤ ပာ်ဖှိၣ်ထိၣ်အသး ဒီးအၢၣ်လီၤအီလီၤလိာ်အသးလၢ ကမၤသကိးဝဲ ဒ်**ခ့ၣ်တၣ်**အသိးန့ၣ်လီၤ.

လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါတၢ်ဘၣ်ဂံာ်ဂုာ်အဂံၢ်ထံးခီၣ်ဘိတဖၣ်လၢအိၣ်ထိၣ်တ့ၢ်ဝဲလၢကိၢ်စၢဖှိၣ် အပူၤကကတၢၢ်ကွံာ်ဝဲ လၢာ်လၢာ်ဆ့ဆ့အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဒီး ဒ်သိးဒီး ထံဖိကိၢ်ဖိ ကမျၢ်ခဲလၢာ် ကပၣ် ဃုာ်ဂဲၤလိာ်သကိးတၢ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ကသူၣ်ထိၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ် ကရ့ၣ်စံၣ် ကိၢ်စၢဖှိၣ် လၢအိၣ်ဒီး တၢ်ထဲသိးတုၤသိး ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသး ခွဲးယာ် အဂီၢ်, ဒီးကလုာ်ဒူၣ်ခဲလၢာ် ဒီးထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢ်ခဲလၢာ် ကအိၣ်ဒီး တၢ်သဘျ့, တၢ်ထဲသိး တုၤသိး ဒီးတၢ်တီတၢ်တြၢ်အဂီၢ်, ဒီးသူၣ်ထိၣ်သကိးတၢ်ပာ်ပနီၣ်ဒီးပာ်ကဲလိာ်သးကဒဲကဒဲ,တၢ်အဲၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးတၢ် ဃူတၢ်ဖိး, ဒီး တၢ်အိၣ်မူအိၣ်သဃဲၤလိာ်သး လၢတၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်အပူၤအဂီၢ် တၢ်ကမၤဖျါထိၣ် တၢ်ဂ့ၢ်လၢလာ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပတၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိန့ၣ်လီၤ.

(၁)တၢ်ကရူာ်လီၤပိၢ်ကွံာ်သုးမီၤစိရိၤသနူဃုာ်ဒီးမီၤစိရိၤသနူခဲလၢာ်
(၂)တၢ်ကထူးသံကွံာ်၂၀၀၈သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်လၢာ်လၢာ်ဆ့ဆ့
(၃)တၢ်ကသူၣ်ထိၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကိၢ်စၢဖှိၣ်
(၄)တၢ်ကဒုးအိၣ်ထိၣ်ထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢ်ပဒိၣ်

အဆၢဒိၣ်(၂)

ကရၢ်ကရိလၢအပၣ်ဃုာ်လၢခွၣ်တၣ်အပှၤတဖၣ်

(Members of the ChArter)

တၢ်ပာ်ဖိုၣ်မၤဖျါထီၣ်သကိးဖီတၢၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်စိလၢအဘၣ်တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်အီၤဖဲခွၣ်တၣ် အပှၤတဖၣ်ကန့ၢ်ကသ့ဝဲအဂီၢ်ကရၢ်ကရိလၢလာ်တဖၣ်ပာ်ဖိုၣ်ထီၣ်သးဒီးပၣ်ဃုာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

(၁) **ကီၢ်စၢဖိုၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စးကမံးတံာ်**(CRPH)ဃုာ်ဒီးဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စးလၢဘၣ်တၢ်ဃုထၢထီၣ်အီၤတဖၣ်

(၂) ထံရှၢ်ကီၢ်သဲးပၣ်တံၣ်တဖၣ်

(၃) ကရၢစၢဖိုၣ်(Unions)တဖၣ်, ပိာ်မုၣ်ပိာ်မၢၤတဖၣ်, ပှၤသ့ၣ်ဘီၣ် သးစၢ် ဒီးကလုာ်ဒူၣ်ဖိတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ဃုာ် ဒီးကမျၢၢ် တၢ်ကရၢကရိကရၢတဖၣ်, တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်လၢ အထီဒါဝဲသုးမီၤစိရိၤသနူ CDM တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်, ကမျၢၢ်တၢ်ထီဒါခိၣ်ချၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤကရၢ်ကရၢ(Strike groups)တဖၣ်.

(၄) ကလုာ်ဒူၣ်တၢ်ပၢၢ်ဆၢကရၢ(Ethnic Resistance Organizations-EROs)တဖၣ်.

(၅) တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် ကီၢ်စဲၣ်/ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နံးစ်(States/Federal Units)ခၢၣ်စးတဖၣ် ဒီးတၢ်ကရၢကရိ/ကီၣ်ကး လၢအိၣ်သူၣ်ထီၣ်ဆီလီၤအသးလၢကလုာ်အတၢ်မ့ၢ်တၢ်အဖီခိၣ်(ethnic-based organizations/councils)တဖၣ်.

အဆၢဒိၣ်(၃)

တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤလၢတၢ်ကမၤဖျါထီၣ်အမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်(မ့တမ့ၢ်)ထံရှၤ်ကီၢ်သဲးတၢ်နဲၣ်ကျဲ

၁. သုး တၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိကမီၤ ကကတၢၢ်ကွံာ်ဝဲ ဒီးတၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ် ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်အဂီၢ် တၢ်ကဂဲၤလိာ်အီၤ တုၤလီၤလၢ သုးမီၤစီရိၤသနူ ယှာ်ဒီး မီၤစီရိၤ သနူခဲလၢာ် ကကတၢၢ်ကွံာ်ဝဲအဂီၢ် ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် (CDM) အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤယှာ်ဒီး ကမျၢ်တၢ်ထီဒါခိၣ်ချၢ ဖးဒိၣ် အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် ဟူးဂဲၤဝဲတပယူာ်ယီကန့ၢ်အဂီၢ် တၢ်ကရိဖှိၣ်ထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲၤ,ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဒီးဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤအီၤ.

၂.တၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ် **ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဘျိၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်**(CRPH) ခီဖျိဘျိၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စးလၢဘၣ်တၢ်ယုထၢထီၣ်အီၤတဖၣ်ဒီးပာ်ဖှိၣ်မၤသကိးတၢ်ဒ်**ဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤ**(Sectors)ဘၣ်ထွဲအသိး..

၃. ဒ်သိးဒီး တၢ်ထိၣ်ယူပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤ ထံရှၤ်ကီၢ်သဲး တၢ်အၢၣ်လီၤဘၣ်သး ဒီး တၢ်မၤ ဖျါထီၣ် ခါဆူညါ တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ် ကန့ၢ်ဝဲအဂီၢ် တၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ တဖၣ် လၢတၢ်ပာ်ဖှိၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးသိၣ်မှံၤထံရှၤ်ကီၢ်သဲးပၣ်တံၣ်တဖၣ်,ကလုာ်ဒူၣ်တၢ်ပၢၢ်ဆၢ ကရၢတဖၣ် ဒီးပှၤမၤတၢ်ဖိ ကရၢစၢဖှိၣ်တဖၣ်, ပိာ်မုၣ် ပိာ်မၢၤတဖၣ်, ပှၤသူၣ် ဘီၣ်သးစၢ် တဖၣ်ဒီးပှၤနီၣ်ဂံၢ်စှၤတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ယှာ်ဒီးကမျၢ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်.

၄.တၢ်ကကွဲးဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဝဲဒၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ခ့ၣ်.

၅. ဒ်ခ့ၣ်တၣ်(Charter)အိၣ်ဝဲအသိး တၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ် **တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် ကလုာ်တၢ်ယူ တၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်**(NUG) ဒီးတၢ်ကသူၣ်ထီၣ်ဆီလီၤ သဲစးတၢ်ဘျၢ ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ သနၢၣ်တဖၣ်(legislative and judicial bodies).

၆. တၢ်ရှၣ်လီၤကွံာ် မီၤစီရိၤသနူလၢာ်လၢာ်ဆ့ဆ့ ဒီး တၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်အဂီၢ်. တၢ်ကကိး ကမျၢ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ် တဘျီ လၢအပၣ်ဝဲဒၣ် ဒီးကရၢ ကရၢခဲလၢာ်လၢအိၣ်ဝဲဒီးတၢ်ပညိၣ်ဖီတၢၣ်တမံၤယီတဖၣ်.

၇. မီၤစီရိၤသနူ ကလီၤမၢ်ကွံာ်အဂီၢ်, တၢ်ကတြူာ်သံကွံာ် ၂၀၀၈ သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် ဒီးသူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်အဂီၢ်. တၢ်ကကွဲးလီၤပာ်လီၤ တၢ်တိာ် ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်ဒီးမၤဖျါထီၣ်အီၤ.

၈.တၢ်ကကွဲးပာ်လီၤ**တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်**(Transitional Constitution)

၉.တၢ်ကသူၣ်ထီၣ်**တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ်ကီၢ်ပဒိၣ်**(Transitional Government)

၁၀. တၢ်ကကိး ထံကီၢ်ဒီတဘ့ၣ် **သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ် ဖးဒိၣ်**(Constitutional Assembly), ကွဲးထုးထီၣ် ဒီး ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် သဲစး တၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်.

၁၁. တၢ်ကဟံးန့ၢ်ကမျၢ်အတၢ်ဘၣ်သးဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤ ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ် သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ် လၢဘၣ်တၢ်ကွဲးဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဃာ်အီၤ လၢထံကီၢ်ဒီ တဘ့ၣ် **သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်**(Constitutional Assembly) ဒီး မၤ တၢ်ဃုထၢ အမူး.

၁၂. ဒ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် လၢတၢ်ပာ်ဂၢၢ် ပာ်ကျၢၤပာ် လီၤတ့ၢ် အီၤအိၣ်ဝဲအသိး တၢ်ကွဲးပာ်လီၤ သဲစးတၢ်ဘျၢ, တၢ်ပၢတၢ်ပြး ဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ် ပီတ့သနၢၣ်(Legis-lative, Executive and Judicial bodies)တဖၣ် ဒီးလူၤပိာ် မၤထွဲအီၤ ဒ် သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်သနူအိၣ်ဝဲအသိး.

အဆၢဖိၣ်(၄)

တၢ်ကွဲးပာ်လီၤဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်

သန့ၤထိၣ်အသး လၢ **ခူၣ်တၣ်** (Charter) အံၤအဖီခိၣ် တၢ်ကပာ်လီၤ **ဂံၢ်ခီၣ်ထံး တၢ်နဲၣ်ကျဲ** (guiding principles)တဖၣ်ဒ်လာ်အသိးလၢ တၢ်သူၣ်ထီၣ်ခါဆူညါ ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်အဂီၢ် တၢ်ကကွဲးပာ်လီၤဂံၢ်ခီၣ်ထံးသဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်(ပတြိာ်) လၢ အလီၢ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

အကူာ်(၁)ကီၢ်စၢဖှိၣ်တၢ်ထံၣ်စိဒိးအလုၢ်အပှၤ.

အကူာ်(၂)တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်ဂံၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်နဲၣ်ကျဲတဖၣ်.

အကူာ်(၃)ဂံၢ်ခီၣ်ထံးသနူတဖၣ်.

အကူာ်(၁)

ကီၢ်စၢဖိုၣ်တၢ်ထံၣ်စိဒီးအလုၢ်အပှၤ

ကီၢ်စၢဖိုၣ်တၢ်ထံၣ်စိ(Union Vision)

တၢ်ကသူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖိုၣ် အမုာ်အခုၣ် လၢအုၣ်ကီၤဝဲ **တၢ်သဘျ့, တၢ်တီတၢ်တြၢ်ဒီးတၢ်ထဲသိးတုၤသိးန့ၣ်လီၤ.**

ကီၢ်စၢဖိုၣ်အလုၢ်အပှၤ(Union Values)

တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖိုၣ်အဂီၢ်တၢ်နာ်ဒီးတူၢ်လိာ်တၢ်အလုၢ်အပှၤလၢလာ်တဖၣ် န့ၣ်လီၤ.

(၁) ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပှၤဟိၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ်တဖၣ်(Fundamental Human Rights)
(၂) ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ခွဲးယာ်တဖၣ်(Democratic Rights)
(၃) ပှၤနီၣ်ဂံၢ်စုၤအတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်(Minority Rights)
(၄) တၢ်ထဲသိးတုၤသိး ဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသး ခွဲးယာ်(Equality and Self-determination)
(၅) **တၢ်ရိၣ်ဖိုၣ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲတၢ်**(Collective Leadership)
(၆) တၢ်သ့ၣ်ညါပာ်ပနီၣ်ပာ်ကဲလိာ်သကိးဝဲတၢ်အိၣ်အါမံၤအါကလုာ် (Pluralism, Mutual respect and Mutual recognition)
(၇) တၢ်ဘၣ်လိာ်ဖိးဒ့ဒီးတၢ်တူၢ်လိာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးလၢတၢ်တဒ်သိးလိာ်သးအပူၤ(Unity in Diversity)
(၈) မုၣ်ခွါတၢ်ထဲသိးတုၤသိး(Gender Equality)
(၉) တၢ်တအိၣ်ဒီး တၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ် (ခီဖျိလၢ ကလုာ်, တၢ်စူၢ်တၢ်နာ် ဒီး တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါ, ကျိာ်, လဲာ်လဲၢ်, တၢ်ဆဲးတၢ်လၤ, မုၣ်/ခွါ, တၢ်က့တၢ်ကွဲၣ်, သွံၣ်ထံး တၢ်ပာ်သး – sexual orientation)

အကူာ်(၂)

တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်ဂံၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်နဲၣ်ကျဲတဖၣ်

(၁) ကီၢ်စၢဖှိၣ်အကရၢဖိကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ် လၢအအိၣ်ဝဲဒၣ်ဖဲ ကီၢ်စဲၣ်အပူၤတဖၣ်မ့ၢ်ပှၤန့ၢ်ပၢတၢ်စိကမီၤပှဲၤတုာ်အကစၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ (Sovereign Rights)

(၂) ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်အံၤ တၢ်သူၣ်ထီၣ်အီၤဒီး ကီၢ်စၢဖှိၣ်အကရၢဖိကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်လၢ အအိၣ်ဒီး တၢ်ထဲသိးတုၤသိး ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသး ခွဲးယာ်အလၢအပှဲၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်စၢဖှိၣ်အကရၢဖိကီၢ်စဲၣ်ခဲလၢာ် (ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နံးခဲ လၢာ်) အိၣ်ဝဲဒီးထံရှူၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်ထဲသိးတုၤသိးန့ၣ်လီၤ.

(၃) ကီၢ်စၢဖှိၣ်အကရၢဖိကီၢ်စဲၣ်ခဲလၢာ် အိၣ်ဝဲဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကကွဲးလီၤ ဟ်လီၤဝဲ အကီၢ်စဲၣ်ဒၣ်ဝဲသဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၄) တၢ်စူးကါ **တၢ်နီၤလီၤ တၢ်စိကမီၤ**(Division of Power), **တၢ်နီၤလီၤ သွဲ**(revenue sharing) ဒီး**ဖဲၣ်ဒရဲၣ် တၢ်ပၢဆှၢ ကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝီ**(Fiscal Federalism)တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်နီၤလီၤအံၤတၢ်ကစူးကါဖီလစံၣ်သနူတၢ်မၤအကျဲလၢတၢ်ကဟ့ၣ်လီၤမၤတၢ်ပၢသနူတုၤလီၤဆူ ကီၢ်ပဒိၣ်လၢ အဘူးကတၢၢ်ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိကျၢၢ် အပတီၢ် မၤဝဲနှ့ၢ်အပ တီၢ် (Subsidiarity Principles)နှ့ၣ်လီၤ.

(၅) ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ ဒီး တၢ်ဒီတဒၢဂ့ၢ်ဝီ အသုး ကရူၢ်ခဲလၢာ်နှ့ၣ် ကဘၣ် အိၣ်ဝဲ လၢကီၢ်ပဒိၣ် လၢဘၣ်တၢ်ဃုထၢထီၣ်အီၤလၢဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် အကျဲ အတၢ်ပၢတၢ်ပြး ဒီး အတၢ်ပၢဆှၢ ရဲၣ်ကျဲၤ အဖီလာ်နှ့ၣ်လီၤ. ကဘၣ်သနူၤထိၣ် အသးလၢ**ပှၤကူပှၤကညီအတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ**(human security)သနူဒီးမၤဝဲနှ့ၣ်လီၤ.

အကူာ်(၃)

တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်ဂံၢ်ခီၣ်ထံးသနူတဖၣ်

(Foundational policies)

ကီၢ်စၢဖှိၣ်အက့ၢ်အဂီၤ

၁. တၢ်ကသူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်လၢအအိၣ်လၢပှဲၤဝဲဒီး ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် အက့ၢ်အဂီၤတဖၣ်, တၢ်စူးကါဝဲ ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ခွဲးယာ်တဖၣ်အ လၢအပှဲၤ, အိၣ်ဒီးတၢ်ထဲသိးတုၤသိးဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသးခွဲးယာ်အလၢအပှဲၤန့ၣ်လီၤ.

၂. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်အံၤ တၢ်သူၣ်ထီၣ်အီၤဒီး ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကရၢဖိကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် လၢအိၣ်ဒီး ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ခွဲးယာ်, တၢ်ထဲသိးတုၤသိး ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသး ခွဲးယာ်အလၢအပှဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃. ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကရၢဖိ ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်ခဲလၢာ်အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်စိကမီၤလၢ ကကွဲးလီၤဟ်လီၤဝဲ သဲစးတၢ်ဘျၢလီၤဆီ,တၢ်ပၢတၢ်ပြးဂ့ၢ်ဝီလီၤဆီဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့လီၤဆီတဖၣ်လီၤ.

ကီၢ်စၢဖှိၣ်အတၢ်စိကမီၤပှဲၤတာ်

၄. ကီၢ်စၢဖှိၣ်အကရၢဖိကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢၢ် လၢအအိၣ်ဝဲဒၣ်ဖဲ ကီၢ်စဲၣ် အပူၤ တဖၣ်မ့ၢ်ပှၤန့ၢ်ပၢတၢ်စိကမီၤပှဲၤတာ်အကစၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၅. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် အတၢ်စိကမီၤပှဲၤတာ် (၃) မံၤ လၢအမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဒုး အိၣ်ထီၣ် သဲစး တၢ်ဘျၢစိကမီၤ, တၢ်ပၢတၢ်ပြး တၢ်စိကမီၤဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ် ပီတ့စိကမီၤ သနၢၣ်တဖၣ်(legislative, execut-ive and judicial bodies) ကဘၣ်အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်နီၤဖး စူးကါအီၤ လၢတၢ်သဘျ့ဒီးအိၣ်ဒီး **တၢ်ထိၣ်လိာ်တဲာ်လိာ်သး ကဒဲကဒဲ** (provide oversight to each other)န့ၣ်လီၤ.

၆. တၢ်နီၤလီၤ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် အ**တၢ်စိကမီၤ ပှဲၤတာ်**(sovereignty) လၢကီၢ်စၢဖှိၣ် ဒီးကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ် ကဘၣ်အိၣ်ဝဲလီၤ. ဒ်သိးဒီး တၢ်နီၤလီၤ စူးကါတၢ်စိကမီၤလၢကီၢ်စၢဖှိၣ်ဒီးကီၢ်စဲၣ်အဘၢၣ်စၢၤကသ့ဝဲလီၤတံၢ်လီၤဆဲးအဂီၢ်တၢ်က ဘၣ်ဟ်ပနီၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် အတၢ်စိကမီၤ, ကီၢ်စဲၣ်အတၢ်စိကမီၤဒီး တၢ်စိကမီၤ ဒီက ထြၢလိာ်အသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ထဲဒၣ် တၢ်စိကမီၤ လၢအလီၢ်အိၣ်ဝဲ လၢ တၢ်က ဘၣ်စူး ကါ အီၤ လၢကီၢ်စဲၣ် ခဲလၢာ် အတၢ်ကဲဘျုးကဲဖှိၣ်အဂီၢ် န့ၣ် တၢ်ကဟ် ပနီၣ်ဟ်အီၤ ဒ်အမ့ၢ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်အတၢ်စိကမီၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်စိကမီၤအိၣ်တ့ၢ်လၢတၢ်တကွဲးလီၤဟ်လီၤအီၤလၢကီၢ်

စၢဖိုၣ်အတၢ်စိကမီၤ, ကီၢ်စဲၣ်အတၢ်စိကမီၤဒီး ဒီးတၢ်စိကမီၤ ဒီကထြၢလိာ်အသး တဖၣ် န့ၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢကီၢ်စၢဖိုၣ်ကရၢကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်စၢဖိုၣ်အတၢ်ကွဲးဟ်လီၤသဲစးတၢ်ဘျ

၇. ကီၢ်စၢဖိုၣ်ဘျိၣ်ဒိၣ်န့ၣ် တၢ်သူၣ်ထိၣ်အီၤလၢ ကီၢ်စၢဖိုၣ်ဘျိၣ်ဒိၣ်ထး ဒီး ကီၢ်စၢဖိုၣ်ဘျိၣ်ဒိၣ်လာ်တဖၣ် လၢအိၣ်ဝဲဒီး တၢ်စိကမီၤ ထဲသိးတုၤသိးန့ၣ်လီၤ. **ဘျိၣ်ဒိၣ်ထး**န့ၣ် တၢ်သူၣ်ထိၣ်အီၤဒီး ခၢၣ်စး အနီၢ်ဂံၢ်ပှဲၤသိး လၢဘၣ်တၢ်ဃုထၢ ဆှၢထိၣ် အီၤလၢ ကီၢ်စၢဖိုၣ် ကရၢဖိကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. **ဘျိၣ်ဒိၣ်လာ်**န့ၣ် တၢ်သူၣ်ထိၣ်အီၤဒီး ခၢၣ်စးတဖၣ် လၢထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်အတၢ်ဃုထၢထိၣ်အီၤခီဖျိလၢကီၢ်ဆၣ်အဖီခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ,ခီဖျိပှၤအနီၣ်ဂံၢ်တဖၣ် အဖီခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.ဘျိၣ်ဒိၣ်ခံခါအံၤကွဲးဟ်လီၤဝဲဒၣ်ကီၢ်စၢဖိုၣ်သဲစးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်စၢဖိုၣ်တၢ်ပၢတၢ်ပြး

၈. ကီၢ်စၢဖိုၣ် အတၢ်ပၢတၢ်ပြးသနူန့ၣ် မ့ၢ်ကိတိၢ်ခိၣ်ကျၢ် အတၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲ သနူ (Parliamentary System)န့ၣ်လီၤ. ကိတိၢ်ခိၣ်ကျၢ် အတီခိၣ်ရိၣ်မဲသနူ န့ၣ်တၢ်ဟ်ဝဲဒၣ် ကီၢ်စၢဖိုၣ်ပှၤဒိၣ်ထီကတၢၢ်မ့တမ့ၢ်ကီၢ်စၢဖိုၣ်**ကီၢ်ခိၣ်**(President)န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်စၢဖိုၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ဂ့ၢ်ဝီဒီးသဲစးတၢ်ဘျခိၣ်သ့ၣ်ကွိၢ်ဘျိၣ်(constitutional court)

၉. ဒ်သိးဒီးဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖိုၣ် မၤဖျါထိၣ်ဝဲ အတၢ်စိကမီၤ လၢတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ကသ့ဝဲအဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထိၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖိုၣ် **သဲစးတၢ်ဘျဝဲၤလီၢ်ခိၣ် သ့ၣ်**(Federal Union Supreme Court) ဒီးကီၢ်စၢဖိုၣ် စံၣ်ညီၣ်ကွိၢ်ဘျိၣ် (Federal Courts)တဖၣ် လၢအပတီၢ်ဒီး အပတီၢ်ဒၣ်ဝဲလီၤ.ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖိုၣ်စံၣ်ညီၢ်ကွိၣ်ခိၣ်ကျၢ်လၢဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖိုၣ်ကီၢ်ခိၣ် ဃုထၢဆှၢနုာ်ထိၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်ကီၢ်စၢဖိုၣ်ဘျိၣ်ဒိၣ် ကဘၣ် ဟ်ထံနီၤဖးဒီး ဟ်ဂၢ်ဟ် ကျၢၤဝဲ ဒၣ်န့ၣ်အီၤ

၁၀. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖိုၣ်ဒီးကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤမ့ၢ်ဂ့ၤ,ကီၢ်စဲၣ်အကဒဲကဒဲ အဘၢၣ်စၢၤမ့ၢ်ဂ့ၤ ,သဲစးတၢ်ဘျခိၣ်သ့ၣ်အဖီခိၣ်တၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘိလိာ်တဖၣ်တၢ်ဃ့ၣ်လီၤဘၢါလီၤအီၤအဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်သူၣ်ထိၣ်ဆီလီၤ **သဲစးတၢ်ဘျ ခိၣ်သ့ၣ် ကွိၢ်ဘျိၣ်** (Constitutional Court) လၢအအိၣ်သဘျ့ န့ၣ်လီၤ.

၁၁. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖိုၣ် သဲစးတၢ်ဘျခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ကီၢ်စၢဖိုၣ် သဲစး တၢ်ဘျ လၢအထီကတၢၢ်လီၤ.

ကီၢ်စဲၣ်ဂံၢ်ခီၣ်ထံးသဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်

၁၂. ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်န့ၣ် အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢကကွဲးလီၤဟ်လီၤဝဲ ကီၢ်စဲၣ်ဂံၢ်ခီၣ်ထံး သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

၁၃. ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်အပူၤ လီၢ်ကဝီၤပတီၢ် မၤတၢ်ပၢစိကမီၤတဖၣ်တၢ်ပာ်ဖျါ ထိၣ်အီၤဖှိဖှိဖျါဖျါ လီၤတံၢ်လီၤဆဲး ဖဲကီၢ်စဲၣ်ဂံၢ်ခီၣ်ထံးသဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်အပူၤဒီး တၢ်ခိတၢ်သွဲလၢ ထၢန့ၢ် ပၢဝဲအစရီတဖၣ်တၢ်ကဘၣ်ပာ်ပနီၣ်ပာ်လီၤအီၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ.

၁၄.ကီၢ်စဲၣ်အပူၤကလုာ်ဖှၣ်ကိးကလုာ်ဒဲးလၢအိၣ်ဆိးဝဲအတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်လၢအဘၣ်ထွဲ ထံရှၢ်ကီၢ်သဲး,ပှၤဂ့ၢ်ဝီ,မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်ဒီးလုလၢ်ထူသနူတၢ်ဆဲးတၢ်လၤသနၢၣ်သ့ၣ်တဖၣ်တၢ်က ဘၣ်မၤန့ၢ်ဝဲတၢ်ဒီတဒ၊,ကတီၤဒီးစိာ်ကဖီထီၣ်အီၤန့ၣ်လီၤ.

၁၅.ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်အဝဲၤဒၢးကျိာ်အဂီၢ်ကီၢ်စဲၣ်ဘၣ်ထွဲတဖၣ်ဒ်အကြၢးဝဲဘၣ်ဝဲအသိးပာ်ပနီၣ်ဝဲ သ့န့ၣ်လီၤ.

ခီမရၢၣ်သဘျ့တဖၣ်(Independent comissions)

၁၆. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်အပူၤ တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ခီမရၢၣ် သဘျ့ လၢလာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ,ခီမရၢၣ်အဂုၤအဂၤတဖၣ်ဒ်အလီၢ်အိၣ်အသိးတၢ်ကရၢကရိမၤအါထီၣ် အီၤသ့န့ၣ်လီၤ.

(၁) တၢ်ထီဒါတၢ်မၤကဘျံးကဘျၣ်တၢ်ခီမရၢၣ်(anti-corruption commission)

(၂) တၢ်ယုထၢခီမရၢၣ်(Election commission)

(၃) တၢ်ထီဒါ တၢ်ကွၢ်မဲာ် ဒီးပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ် ခီမရၢၣ်(anti-discrimination and human right commission)

(၄) တၢ်သ့ၣ်ညါမၤန့ၢ်တၢ်ကစီၣ်ခွဲးယာ်ခီမရၢၣ်(Rights to information commission)

(၅) သွံၣ်ထံး တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိး ဒီးတၢ်စုဆူၣ်ခီၣ်တကး လၢဟံၣ်ပူၤယီပူၤ ခီမရၢၣ် (commission on gender-based violence and domestic violence)

(၆) တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ် တၢ်တီတၢ်တြၢ်, တၢ်မ့ၢ်တၢ်တီ ဒီး တၢ်ထိၣ်ယူထိၣ်ဖိးက့ၤ ခီမရၢၣ်(Transitional Justice and reconciliation Commission)

(၇) တၢ်ကွၢ်စူၣ်ကယာ် ဒီတဒ၊ ဒီးမၤထီထီၣ်ပှၤနီၣ်ဂံၢ်စှၤ အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် ခီမရၢၣ် (commission on protecting and preserving the minority rights)

(၈) တၢ်သူၣ်ထိၣ်ဆီလီၤကဒါ ပှၤလီၢ်အိၣ်ကမုံဖိတဖၣ်လီၢ်ကျဲ ခီမရၢၣ်(commission for the resettlement of displace people)

(၉) ပိာ်မုၣ်ပိာ်မၤအတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ခီမရှၢ် (Women Rights Commission)
(၁၀) ဖိဒံဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ခီမရှၢ်(Child Rights Commission)
(၁၁) ပှၤမၤတၢ်ဖိ ဒီးပှၤထူစံာ်ဖိတဖၣ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် ခီမရှၢ်(Labour and Farmer Rights Commission)
(၁၂) ပှၤထူစံာ်ဖိဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် ခီမရှၢ်(Farmers and Land Rights Commission)
(၁၃) ပှၤက့ပှၤကွဲၣ်တဖၣ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် ခီမရှၢ်(Right of Differently Abled Commission)
(၁၄) ပှၤသ့ၣ်ဘီၣ်သးစၢ်ဂ့ၢ်ဝီခီမရှၢ်(Youth Affairs Commission)
(၁၅) သွံၣ်ထံးတၢ်ထဲသိးတုၤသိးခီမရှၢ်(Gender Equality Commission)

ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးဒီးတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါ

၁၇. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်စူးကါဝဲဒၣ် ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးသနူ လၢအမ့ၢ်ဝဲ ထံရူၢ်ကီၢ်သဲး ဒီးတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါန့ၣ် တအိၣ်ဃါဃုာ်လိာ်အသး, တအိၣ်သန့ၤထိၣ် အသးလၢ တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါ အဖီခိၣ်ဘၣ်.

ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကျိၣ်စ့သနူ (Fiscal Federalism)

၁၈. ကီၢ်စၢဖှိၣ် ပတီၢ်ကီၢ်ပဒိၣ်ဒီးကီၢ်စဲၣ်ပတီၢ်ကီၢ်ပဒိၣ် အဘၢၣ်စၢၤ တၢ်ကဘၣ်ကွဲးလီၤဟ်လီၤ ဝဲဒၣ်တၢ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲစရီအကျိၤအကျဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢလီၤတံၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဘၣ် ဟ်လီၤဆီဝဲဒၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ် တၢ်ထၢခိသွဲကျိၣ်စ့က့ၢ်ဂီၤတၢ်မၤကျဲဒီး ကီၢ်စဲၣ် တၢ်ထၢခိသွဲကျိၣ်စ့က့ၢ်ဂီၤတၢ်မၤကျဲန့ၣ်လီၤ.

၁၉. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဒီးကီၢ်စဲၣ် အဘၢၣ်စၢၤ တၢ်ကဘၣ် ကွဲးဒီး ဟ်လီၤဝဲဒၣ် သဲစးဘၣ်ထွဲ တၢ်ပၢဆှၢရဲၣ်ကျဲၤကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝီ ဒီး တၢ်နီၤလီၤကျိၣ် စ့(Fiscal management and sharing) န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်စၢဖှိၣ်အကရၢဖိကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် တၢ်ဂုၤထိၣ်ပသီထိၣ် လၢ တၢ်ကိး ကပၤဒဲးအဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်ကွဲးဒီးဟ်လီၤ တၢ်နီၤလီၤ ကျိၣ်စ့ အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ လၢ အိၣ်ဒီး တၢ်ထဲသိး တုၤ သိးန့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးနူ့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ဃၢၤ

၂၀. ကီၢ်စဲၣ်ဘၣ်ထွဲတဖၣ် အိၣ်ဒီး တၢ်သဘျ့ လၢကကွဲးလီၤဟ်လီၤဝဲ တၢ်ပၢဆှၢရဲၣ်ကျဲၤ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးနူ့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ဃၢၤအတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢန့ၣ်လီၤ.

၂၁. ကီၢ်စဲၣ်အပူၤ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤလၢအအိၣ်ဝဲတဖၣ်ခဲလၢာ် ကီၢ်စဲၣ်ထံဖိကိၢ်ဖိ လၢအအိၣ်ဝဲဒၣ်ဖဲ ကီၢ်စဲၣ် အပူၤတဖၣ် မ့ၢ်ပှၤနၢ့်ပၢတၢ် အကစၢ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်သဘျ့ လၢကပၢဆှၢရဲၣ်ကျဲၤဝဲ, ယုထံၣ်နၢ့်ဝဲ,ချ့ၣ် ထုးထီၣ် စူးကါဝဲ, ကူၣ်လဲမၤ ကၤဝဲ, ကကတီၤဝဲ ဒီးကဒီတဒၢဝဲဒၣ်နဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤ လၢ အအိၣ်ဝဲဖဲကီၢ်စဲၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

၂၂. ကီၢ်စၢဖိၣ်အပူၤကျိၣ်စ့လၢတၢ်ဒိးနၢ့်ဘၣ်အီၤခီဖျိနဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်,ကီၢ်စဲၣ်ဘၣ်ထွဲအိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကပၢဆှၢရဲၣ်ကျဲၤဝဲဒီးဒိးနၢ့်ဘၣ်ဝဲတၢ်ဘၣ်ဘျုးဘၣ်ဖှိၣ်ပၢဝဲန့ၣ်လီၤ.

၂၃. တၢ်ထုးထီၣ်စူးကါ ဟီၣ်လာ် တၢ်ထူးတၢ်တီၤ တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်နၣ့် တၢ်ကဘၣ်ဟံးနၢ့်လီၢ်ကဝီၤ ထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢၢ်တဖၣ် အတၢ်ဘၣ်သး အမဲာ်ညါ, ကဘၣ်ကဲဘျုး စ့ၢ်ကီးဝဲဒၣ်လီၤလီၤဆူ လီၢ်ကဝီၤ အ တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ နၣ့်လီၤ. တၢ်ထုးထီၣ်ဝဲဒၣ်ဟီၣ် လာ်တၢ်ထူးတၢ်တီၤတၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ် အဃိတၢ်တတၢာ်တနါလၢ ကအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒီး မၤဘၣ်ဒိကမျၢၢ်ဒီး နဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ် ဒီးတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤ တၢ်မူတၢ်မဲ အဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်ထၢတၢ်ခိတၢ်သွဲလီၤဆီဒီးတၢ်ကဘၣ်ကွဲးပာ်လီၤစ့ပာ်ကီၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတမံၤနၣ့်လီၤ.

ဂံၢ်ခီၣ်ထံးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်

၂၄. ပှၤအိၣ်ဆိးကီၢ်စၢဖိၣ်အပူၤကိးဂၤ ကဘၣ်ဒိးနၢ့်ဝဲ ဂံၢ်ခီၣ်ထံး ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိ ခွဲးယာ် အလၢအပှဲၤန့ၣ်လီၤ.

၂၅. ကလုာ်ဒူၣ် လၢအိၣ်ဖျဲၣ်ထီၣ်ဝဲ ဖဲကီၢ်စၢဖိၣ်အပူၤခဲလၢာ် အိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် အလၢအပှဲၤလၢကဘၣ်ဒိးနၢ့်ဘၣ်ဝဲ ပှၤနီၢ်တဂၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢအမ့ၢ်ပှၤတဂၤစုာ်စုာ် အခွဲးအယာ်ဒီး ထံဖိကိၢ်ဖိကလုာ်ဒူၣ်လၢ အမ့ၢ်ဒ်ပှၤတကလုာ်အသိး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢအကြၢးဒိးနၢ့်ဝဲလၢအမ့ၢ်တၢ်ပာ်ဖှိၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ် ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ပှၤအဒူၣ်အကရၢ ကြၢးဒိးနၢ့်ဝဲလၢအမ့ၢ်တၢ်ပာ်ဖှိၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်ကဘၣ်ဒိးနၢ့်ဝဲအလၢအပှဲၤနၢ့်လီၤ.

၂၆. ကယဲၢ်ကီၢ်စၢဖိၣ်ထံဖိကိၢ်ဖိလၢအတူၢ်လိာ်ပာ်ပနီၣ်လီၤအသးဒ်ကီၢ်စၢဖိၣ်ထံဖိကိၢ်ဖိတဖၣ် ကဘၣ်ဒိးနၢ့်ဘၣ်ဝဲ ဂံၢ်ခီၣ်ထံးထံဖိကိၢ်ဖိ အခွဲးအယာ်တဖၣ် (Citizen Rights) , ပှၤနီၢ်တဂၤစုာ်စုာ် အခွဲးအယာ်တဖၣ် (Individual Rights) ဒီး တၢ်ဆဲးတၢ်လၤ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်(Cultural Self-Determination) အလၢအပှဲၤနၣ့်လီၤ.

၂၇. ထံဖိကီၢ်ဖိခဲလၢာ် ကဘၣ်ဒိးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ ဂံၢ်ခီၣ်ထံး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ် လၢအမ့ၢ် ဝဲနီၢ် တဂၤစုာ်စုာ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်လၢအတအိၣ်သန့ၤထီၣ်အသးလၢ ပှၤကလုာ်, တၢ်စူၢ်တၢ်နာ်, မုၣ်ခွါ,တၢ်က့တၢ်ကွဲၣ် ဒီးသွံၣ်ထံး တၢ်တူၢ်ခီၣ်တၢ်ပာ်သး အဖီခိၣ်ဘၣ်န့ၣ် အလၢအပှဲၤန့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်,ပှၤဂ့ၢ်ဝီဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်

မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်

၂၈. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် အထံဖိကီၢ်ဖိ ကိးဂၤဒဲးန့ၣ် တၢ်စုလီၢ်ခီၣ်ခိၣ် လၢဃုမၤန့ၢ်ဝဲ လၢကျဲတီကျဲတြၢ်အပူၤတဖၣ် ကဘၣ်အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢကန့ၢ်ပၢဘၣ်ဝဲ, ဟ့ၣ်လီၤဝဲ ဆူပှၤအဂၤ,နီၤဖးဆါလီၤကွံာ်ဝဲဒီးဟ့ၣ်သါတ့ၢ်ဝဲဆူပှၤဂၤအအိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

၂၉.ထဲဒၣ်လၢထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်အါဂၤအတၢ်ကဲဘျုးအဂီၢ်န့ၣ်တၢ်ထုးကွံာ်ဝဲဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ် အထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် အတၢ်ပၢန့ၢ်သါတၢ်စုလီၢ်ခီၣ်ခိၣ်ခွဲးယာ် ဒ်သဲစးအိၣ်ဝဲအသိး ကဘၣ်သ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဘၣ် ဝဲာ်ထံကွၢ်စီၤကွၢ် ပှၤတဂၤ လၢတၢ်ကဟံးန့ၢ်က့ၤ အတၢ်စုလီၢ်ခီၣ်ခိၣ်အဂီၢ်တၢ်ကဲဘျုးကဲဖှိၣ် ဒီး တၢ်ကဲဘျုးကဲဖှိၣ် လၢထံဖိကီၢ်ဖိ ပှၤအါဂၤအဂီၢ် လၢတၢ်တီတၢ်တြၢ် ဒီးတၢ်လီးဟ့ၣ်က့ၤအီၤ အလုၢ်အပှ့ၤ ဒ်အကြၢးဝဲဘၣ်ဝဲအသိး မ့ၢ်ဝံၤမးဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤသ့န့ၣ်လီၤ.

၃၀.ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်အထံဖိကီၢ်ဖိကိးဂၤဒဲးန့ၣ်တၢ်တဘၣ်နီၤဖးကွၢ်မဲာ်အီၤခီဖျိတၢ်အိၣ်ဖျဲၣ်ထီၣ်အလီၢ်, တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါ, အတီၤပတီၢ်, မုၣ်/ခွါ, သွံၣ်ထံး တၢ်တူၢ်ခီၣ်တၢ် ပာ်သး, တၢ်က့တၢ်ကွဲၣ်,ဖံးညၣ်အလွှၢ်,ကလုာ်, သးအနံၣ်အလါတဖၣ်အဖီခိၣ်ဘၣ်ဒီးအိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢကဃုထၢဝဲတၢ်မၤ ဒီး ကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကမၤ တၢ်မၤ န့ၣ်လီၤ.

၃၁. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ် အထံဖိကီၢ်ဖိကိးဂၤ တၢ်လုၢ်အိၣ်အသးသမူအဂီၢ် အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်သဘျ လၢကဖံးကမၤဝဲမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ် အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ် ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်သဘျ လၢကဒုး အိၣ်ထီၣ်ဝဲမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်ကရၢတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

၃၂. တၢ်စူးကါဝဲအဆၢဖိ (၃၁) လၢထး ပာ်ဖျါဝဲ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ် တဘၣ်မၤဘၣ်ဒိ ဝဲ မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်အကျဲသန့, တၢ်တိာ်ကျဲၤ, ထံကီၢ် အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ, ထံဖိကီၢ်ဖိ ကမျၢ် တဖၣ် အတၢ်ဘၣ်ဘျုးဘၣ်ဖှိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ လၢကီၢ်စၢဖှိၣ်ပာ်လီၤအီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃၃. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် အထံဖိကီၢ်ဖိ ကိးဂၤဒဲး အိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢကဒုးအိၣ် ထီၣ်ဝဲ တၢ်အသီအသီလၢတၢ်သဘျ့အပူၤဒီး ဒ်သဲစးတၢ်ဘျၢ အိၣ်ဝဲအသိး ကဘၣ်ဒိးန့ၢ်ဝဲ တၢ်န့ၢ်ပၢခွဲးယာ်လၢအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကျါန့ၣ်လီၤ.

၃၄. ပှၤတဝၢ တခါဂ့ၤ တခါဂ့ၤ အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢကဒိးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ, ကစူးကါဝဲ, ကကတီၤဝဲ,ကပၢဆှၢရဲၣ်ကျဲၤဝဲဒီးကစိာ်ခီဃီၤဝဲ န့ဆၢၣ်တၢ်ဟ့ၣ်သါ လၢမိၢ်ပၢ်ဖံဖု,တၢ်ဆဲး တၢ်လၤတၢ်ဟ့ၣ်သါဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်လၢဒိးန့ၢ်တ့ၢ်ဝဲလၢမိၢ်ပၢ်ဖံဖုဒ်လုၢ်လၢ်ထူသနူ တဖၣ်,ဒီးစိာ်ခီဃီၤဝဲတၢ်န့ၢ်သါတဖၣ်အံၤဆူဖိစိၤလံၤစီၤတစိၤဘၣ်တစိၤသ့န့ၣ်လီၤ.

၃၅. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်အထံဖိကီၢ်ဖိကိးဂၤအတၢ်သုးလီၢ်သုးကျဲဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးလၢအကီၢ် စဲၣ် ဆူ ကီၢ်စဲၣ်အဂုၤအဂၤ ဒီးတၢ်ဃုဖံးဃုမၤ မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်တဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်ဖိးမံဒီး ကီၢ်စဲၣ်ဘၣ်ထွဲတဖၣ်အသဲစးတၢ်ဘျၢန့ၣ်လီၤ.

၃၆. တၢ်ဂ့ၢ် ဘၣ်ထွဲဒီး မ့ၢ်ဝဲၤအတၢ်မၤ လၢထံဂုၤကီၢ်ဂၤ ဟဲဘျၢလီၤဝဲတဖၣ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ် ကွဲးလီၤပာ်ပနီၣ်န့ၢ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်ခွဲးယာ်မၤတၢ်ပၢဒီးကီၢ်စဲၣ်ခွဲးယာ်မၤတၢ်ပၢတဖၣ်,ဒီးခွဲးယာ် လၢဒီကထၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခွဲးယာ်မၤတၢ်ပၢ လၢအိၣ်လီၤတဲာ်တဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် ခွဲးယာ်မၤတၢ်ပၢန့ၣ်လီၤ.

ပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်

၃၇. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်အထံဖိကီၢ်ဖိကိးဂၤဒဲး

(က)အိၣ်ဝဲဒီးတၢ်သဘျ့လၢကမၤလိမၤဒိးတၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ခ)ဒ်အတၢ်သးစဲ အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ် ဃုထၢမၤလိဝဲ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်လုၢ်အီၣ် သးသမူ ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပတီၢ်ထီတဖၣ်လၢတၢ်သဘျ့အပူၤကဘၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

(ဂ)ပှၤကိးဂၤဒဲး ကဘၣ်မၤလိန့ၢ်ဝဲဂံၢ်ခီၣ်ထံး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ (basic education) လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်လာ်ဘူၣ်လာ်စ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃၈. ဒ်ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီး ခွဲးယာ်လၢ တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသးအသိးန့ၣ် ကလုာ်ဒူၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကမၤလိမၤဒိးဘၣ်တၢ် လၢအကျိာ်အကျာ် ဒီးအလံာ်အလဲၢ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဘၣ်စူးကါ ဒီးမၤဖျါထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့သနူန့ၣ်လီၤ.

၃၉. ဖှၣ်စိမိၤတဖၣ်, ခီလ့ၣ်ကို်တဖၣ်, စဲအ့ၣ်ကို်တဖၣ်, တၢ်လုၢ်အီၤသးသမူ အကို်အကီၣ် လၢအပတီၢ်ထီတဖၣ်ဒီးနီၢ်ကစၢ်ကို်သဘျ့တဖၣ်န့ၣ်ဒ်သဲစးတၢ်ဘျၢအိၣ်ဝဲအသိးကဘၣ် အိၣ်ဝဲဒီးတၢ်အုၣ်ကီၤလၢတၢ်သူၣ်ထီၣ်အီၤသ့န့ၣ်လီၤ.

၄၀. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖိုၣ် အထံဖိကီၢ်ဖိ ကိးဂၤဒဲးန့ၣ် ကဘၣ်ဒိးန့ၢ်ဝဲ ဂံၢ်ခီၣ်ထံး ဆူၣ်ချ တၢ်ဒီတဒၢ ကဟုကယာ် ဒီးတၢ်ယါဘျါကလီ ခွဲးယာ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကစူးကါဒီးမၤဖျါထီၣ် ဖဲၣ် ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖိုၣ်ဆူၣ်ချ သနူန့ၣ်လီၤ.

၄၁. ပှၤလၢအိၣ်ဆိးဝဲ လၢဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖိုၣ်အပူၤခဲလၢာ်န့ၣ် ကဘၣ်ဒိးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ ပှၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယာ် တၢ်ထဲသိးတုၤသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကစီၣ်သန့တဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်

၄၂.တၢ်ကဘၣ်ဒီတဒၢန့ၢ်ဝဲတၢ်ကစီၣ်သန့တဖၣ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကအိၣ်ဆၢထၢၣ်သဘျ့, ကဟံးန့ၢ် တၢ်ကစီၣ်လၢတၢ်သဘျ့ ဒီးကဘီးဘၣ်ရၤလီၤဝဲ တၢ်ကစီၣ် လၢတၢ်သဘျ့ အပူၤ န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၤတဖၣ်

၄၃. ကလုာ်ဒူၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကကတီၤ, ကဒီတဒၢ ဒီး ကစိာ်ကဖီထီၣ်ဝဲ အကရူၢ်ကရၢဒၣ်ဝဲ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ် ဒ်အမ့ၢ် အကျိာ်အကျဲ, စံၣ်စိၤ တၢ်နှ့ၢ်သါ, လုၢ်လၢ်ထူသနူ ဒီးက့ၢ်ဂီၤ တၢ်ပာ်ပနီၣ်(Identities) တဖၣ် လၢ တၢ်ကဒီတဒၢ ဒီးပၢၤယာ်အီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၄၄. ပှၤလၢအိၣ်ဝဲဆိးဝဲ ဖဲဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖိုၣ်အပူၤကိးဂၤဒဲးန့ၣ် ကအိၣ်ဝဲဒၣ်ဒီးတၢ်သဘျ့ လၢ ကစံးကတိၤ, မၤလိမၤဒိး ဒီးမၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီထီၣ်ဝဲ အပှၤကလုာ်အကျိာ်ဒီးအလံာ် အလဲၢ်တဖၣ်လၢတၢ်သဘျ့ အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဘၣ်ထွဲတၢ်တိာ်ကျဲၤလီၤဆီတဖၣ်

၄၅. ဒ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျၢၣ် ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ် တၢ်ပာ်ပနီၣ် အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ် ကလုာ်ဒူၣ်ခဲလၢာ် ကဘၣ်အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်သဘျ့ လၢကကၢၤယာ်, ဒီတဒၢ ဒီး စိာ်ကဖီထီၣ်ဝဲ အကျိာ် ဒီး

အလုၢ်အလၢ်ထူသနူတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးမ့ၢ်အိၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်ဂ့ၤဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ ကလုာ်ဖှူၣ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ်ဖျဲၣ်ခွဲးယာ်လၢ အမ့ၢ်တၢ်န့ၢ်ပၢဘၣ် အပှၤကလုာ်အက့ၢ်အဂီၤ ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၤအတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်တၢ်တြီအီၤ,ထုးကွံာ်အီၤတဘၣ်အိၣ်ဝဲဘၣ်.

၄၆. ကလုာ်ဖှူၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ဒိးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ ပှၤဂ့ၢ်ဝီမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်(social economy), တၢ်ဆဲးတၢ်လၤအတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်ထဲသိးတုၤသိးဒီး တၢ်ကဘၣ် သုးကျဲၤမၤန့ၢ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ အတၢ်မၤ ဒီးတၢ်သုးတၢ်ကျဲၤလီၤဆီတဖၣ်(Progressive Actions and Affirmative Actions)န့ၣ်လီၤ.

၄၇. တၢ်ကွၢ်မဲာ် ဒီးတၢ်တြီယာ် ပှၤတဂၤဂ့ၤ တဂၤဂ့ၤ အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လီၤလိ မ့ၢ်ဂ့ၤ ဒီး လၢကျဲတဘိဘိမ့ၢ်ဂ့ၤ ခီဖျိလၢ ကလုာ်, တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါ, တၢ်က့တၢ်ကွဲၢ်(လၢအိၣ်ဖျါမ့ၢ်ဂ့ၤ, တအိၣ်ဖျါမ့ၢ်ဂ့ၤ), သွံၣ်ထံး တၢ်တူၢ်ခိၣ်ပာ်သး ဒီးဖံးညၣ် အလွဲၢ် တၢ်တဒ်သိး လိာ်အသးဒီးလၢတၢ်ဂ့ၢ် တမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤအဃိန့ၣ် တၢ်ကဘၣ် တြီဆၢန့ၢ်အီၤ လၢလၢပှဲၤပှဲၤန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါတၢ်ကဘၣ်ပာ်ကဲ,ဒီတဒၢ,ဒီးစိာ်ကဖီထီၣ်အီၤန့ၣ်လီၤ.

၄၈. ဒ်သိးဒီး တၢ်မၤဖျါထီၣ် တၢ်ထဲသိးတုၤသိး လၢဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖိၣ် အပူၤကန့ၢ်ကသ့ဝဲအဂီၢ်, ပိာ်မုၣ် အတၢ်ပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ် လၢတၢ်သ့ပာ်လီၤတၢ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ် (decision-makig)အပူၤ(၃၀)မျးကဃၤ လၢအတီၤပတီၢ်ကိးပတီၢ်ဒဲးကအိၣ်ထီၣ်ဝဲအဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်ပာ်လီၤဖီလစံၣ်ဒီးမၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

၄၉.ဖိဒံဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်

(၁) ဖိဒံဖိသၣ်ကိးဂၤဒ်အမ့ၢ်ပှၤတဒိၣ်တုာ်ခိၣ်ပှဲၤအသိး အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကဒိးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ဒီတဒၢ, တၢ်အံးထွဲ ကွၢ်ထွဲအီၤ န့ၣ်လီၤ. ဖိဒံဖိသၣ်ကိးဂၤ ကဘၣ်ဒိးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲဒီတကလုာ်အတၢ်ကဟုကယာ်ဒီးတၢ်မၤစၢၤဆီၣ်ထွဲန့ၣ်လီၤ.

(၂) မိၢ်ပၢ်တဖၣ် (မ့တမ့ၢ်) ပှၤလၢ အံးထွဲကွၢ်ထွဲယာ်အီၤတဖၣ် မ့ၢ်တဘၣ်အသးန့ၣ်တၢ်ထုးဖးအီၤဒီး ဟံၣ်ဖိဃီဖိ တသ့ဘၣ်. တၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယာ် ဒီး တၢ်သိၣ်ဖိသိၣ်လံၤန့ၣ်မ့ၢ်န့ၢ်ဆၢၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢအိၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်တဖၣ်ကဘၣ်လူၤပိာ်မၤထွဲစ့ၢ်ကီးဘီမုၢ်စၢဖိၣ်ကရၢအလံာ်ဃံးဃာ်ဒီးသဲစးတၢ်ဘျၢတဖၣ်လၢဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖိၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤဝဲလၢဘၣ်ထွဲဒီးဖိဒံဖိသၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်တဖၣ် (မ့တမ့ၢ်) ပှၤလၢ အံးထွဲ ကွၢ်ထွဲယာ်အီၤတဖၣ်မ့ၢ်တမၤလၢပှဲၤ အမူအဒါမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဒီးဖိဒံဖိ သၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ကဲ ထီၣ်ဝဲပှၤလၢ တၢ်အံးထွဲ

ကွ့ၢ်ထွဲအီၤ တအိၣ်ဘၣ် လၢကျဲတဘိဘိမ့ၢ်ဂ့ၤ တၢ်ကဘၣ် ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ်အီၤ ဒ်သဲစးတၢ်ဘျၢဘၣ်ထွဲဒီး ဖိဒံဖိသၣ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ်လီၤဖးဒီး ဟံၣ်ဖိဃီဖိ အဂ့ၢ်နူ့ၣ်လီၤ.

(၃) တၢ်ကဘၣ်ဒီတဒၢနူ့ၢ် ဖိဒံဖိသၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်အိၣ်တူၢ်အိၣ်စိးအီၤ လၢမုၢ်ကျိၤဝဲၤ ကွၢ်ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီအဖီခိၣ်နူ့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဘၣ်ဒီတဒၢကဟုကယာ် တၢ်ဟ့ၣ်မၤဖိသၣ်တဖၣ် တၢ်ဖံးတၢ်မၤတမံၤမံၤလၢ ကမၤဘၣ်ဒိဖိဒံဖိသၣ်တဖၣ် အလုၢ်လၢ်သကဲာ်ပဝး, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, သးသမူတၢ်ဘၣ်ယိၣ်, နီၢ်ခိ ကဲ့ၢ်ဂီၤ အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီး တၢ်မၤလိတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့နူ့ၣ်လီၤ.

(၄) ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ်နူ့ၣ် ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ သဲစးဘၣ် ထွဲဒီး ဖိဒံဖိ သၣ်တဖၣ်အခွဲးအယာ်နူ့ၣ်လီၤ.

၅၀.ပှၤမၤတၢ်ဖိအတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်

ဖဲတၢ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤဝဲ ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်နူ့ၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ် ဒီးကီၢ်စဲၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤအီၤ လၢအဘၣ်လိာ်ဖိးမံဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျၢၣ် အနိၣ်ထိၣ်(Criteria)ဒီးတၢ်အၢၣ်လီၤဘၣ်သးတဖၣ်အိၣ်ဝဲဒ်လၢလာ်အသိးနူ့ၣ်လီၤ.

(၁) ကယဲၢ် ပှၤလၢ အဖံးတၢ်မၤတၢ် ကိးဂၤဒဲး, ဒ်သိး ကအိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤဘၣ်ဝဲ ပှဲၤဒီး ပှၤကူပှၤကညီတဂၤအသူးသ့ၣ်လၤကပီၤအဂီၢ်နူ့ၣ်,

(၁) တၢ်ဖံးတၢ်မၤအလီၢ်အကျဲတဖၣ် အတၢ်အိၣ်သးနူ့ၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢကြၢးဝဲ ဘၣ်ဝဲဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤအလီၢ်

(၂) ကဘၣ်ဒိးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲပှၤဂ့ၢ်ဝီခွဲးယာ်ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်အံးထွဲကွ့ၢ်ထွဲတဖၣ်

(၃) ဒ်တၢ်ပာ်ပနိၣ်တၢ်မၤအဆၢကတီၢ်လၢအကြၢးဝဲအသိးကဖံးဘၣ်မၤဘၣ်တၢ် အခွဲးအယာ်.

(၄) ကဒိးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲနံၤသဘျ့ဒီးနံၤဃုခွဲးတဖၣ်.

(၅) ကဘၣ်ဒိးန့ၢ်ဝဲ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကသူၣ်ထီၣ်ဝဲ ပှၤမၤတၢ်ဖိစၢဖှိၣ်ကရၢ (ILO Convention 87) လၢတၢ်သဘျ့အပူၤဒီး ကထိၣ်ဃုလိာ်အသး ဒီးဃုထိၣ် တၢ်ခွဲး ယာ် (ILO Convention 98)နူ့ၣ်လီၤ.

(၂) တၢ်ကဘၣ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤဝဲ သဲစးတၢ်ဘျ့တဖၣ် လၢအဘၣ်ထွဲဒီး လၢထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤ, ထံချၢကီၢ်ချၢ,ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢသုးလီၢ်သုးကျဲဃုဖံးဃုမၤတၢ်တဖၣ်ဒီးထံဂုၤကီၢ်ဂၤပှၤမၤတၢ်ဖိလၢအဟဲနုာ်လီၤဃုဖံးဃုမၤတၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၅၁.ပှၤထူစံာ်မၤဝဲၤတဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်

(က)ကယဲၢ်ပှၤထူစံၣ်မၤဝဲၤတဖၣ်န့ၣ်

(၁)အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် သဘျ့ လၢကသူၣ်တၢ်ဖျံးတၢ် ဒ်အဲၣ်ဒိးသူၣ်ဝဲဖျံးဝဲအသိး, ဆါဝဲ.ထုးထီၣ်ဝဲ.

(၂)ကယဲၢ်ခိသွဲန့ၣ်ဟ့ၣ်ဝဲလၢကျိၣ်စ့သ့.

(၃)အိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် သဘျ့ လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ ပှၤထူစံာ်မၤဝဲၤ စၢဖှိၣ်ကရၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(ခ) ပှၤထူစံာ်မၤဝဲၤ အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်သဲစးတၢ်ဘျ့တဖၣ် ဒ်အသနၢၣ်ဘၣ်ထွဲဝဲအသိး ကီၢ်စၢဖှိၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ဒီးကီၢ်စဲၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်ထဲသိးတုၤသိးခွဲးယာ်

၅၂. ထံဖိကီၢ်ဖိ ကလုာ်ဒူၣ် ဒီးကရူၢ်က ရၢ လၢအတူၢ်ဘၣ်ဝဲတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီဆံးစှၤလၢ တၢ်ကီးကပၤဒဲးဒီးတူၢ်ဘၣ်ဝဲတၢ်ခွဲး တၢ်ယာ်လီၤမၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ထံဖိကီၢ်ဖိကရူၢ်ကရၢလၢ မၤတၢ်သ့အဂံၢ်အဘါဆံးစှၤဝဲတဖၣ် အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ခီဖျိမိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ်တနီၤအဃိ ထံဖိ ကီၢ်ဖိ ကရူၢ်ကရၢလၢဘၣ်တၢ်ဆီၣ်သနံး,ကွၢ်ကပာ်ကွံာ်အီၤတဖၣ် အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ကဘၣ်ပာ်လီၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီသဲစး အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ လီၤဆီဒီး ဟ့ၣ်တၢ်ဒိတဒၢ ,ရဲၣ်ကျဲၤဒီးမၤအီၤသ့ၣ်တဖၣ်, ခီဖျိတၢ်ပာ်လီၤဝဲ ထံဖိကီၢ်ဖိ ကီးဂၤဒဲးကဘၣ်ဒိးန့ၢ်ဝဲတၢ်ထဲသိးတုၤသိးခွဲးယာ်အဃိတဘၣ်ကဲထီၣ်ဝဲတၢ်နီးတၢ်ဘျးဘၣ်.

၅၃. ပှၤနီၣ်ဂံၢ်စှၤ လၢအိၣ်ဝဲဒၣ် ဖဲကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်အပူၤ(Minority Within Minority) နုာ်လီၤပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ်သကိး ဝဲလၢ တၢ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ် ထံရူၢ်ကီၢ်သဲး ဂ့ၢ်ဝီ သနၢၣ် အပူၤကန့ၢ်အဂီၢ်, ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးဂ့ၢ်ဝီသနၢၣ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်တဖၣ်အပူၤပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ်ဝဲကန့ၢ်အဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၢ်ဝဲတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး, လၢသနၢၣ်အဂၤ

စၢ်စၢ်စ့ၢ်ကီး တၢ်သုးတၢ်ကျဲၤလီၤဆီ(Affirmative Action) အဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်ပာ်လီၤ ဖီလစံၣ်သနူဒီးမၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

၅၄. န့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်

(၁) ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖိၣ် အထံဖိကီၢ်ဖိကိးဂၤဒဲး အိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကပူၤဖျဲးဝဲ ဒၣ်ဒီး န့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤ တၢ်ဘၣ်ဒိတၢ်ဟးဂီၤအဃိ တၢ်ကီတၢ်ခဲ တၢ်တတၢ် တနါလၢ ကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဝဲဒၣ်တဖၣ်အမဲာ်ညါ အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကဒိးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ ခိၣ်ယၢၤန့ဆၢၣ်လၢ အဖိးမံဒီး န့ဆၢၣ်တၢ်ဘၣ်တ့ဒီးဘၣ်လိာ်ဖိးမံဒီး တၢ်အိၣ်ဆူၣ် အိၣ်ချ့ န့ၣ်လီၤ.

(၂) ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖိၣ် ဒီးကီၢ်စဲၣ်ပဒိၣ်တဖၣ် ကဘၣ်သ့ၣ်ညါပာ်ပနီၣ်ဝဲ ကလုာ်ဒူၣ် ပှၤနီၣ်ဂံၢ်စှၤ ပှၤထူလံၤဖိတဖၣ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢကဒိတဒၢ ,ကတီၤဝဲ န့ဆၢၣ် ခိၣ်ယၢၤဒီး ဖဲအဝဲသ့ၣ်အိၣ်သူၣ်ထိၣ်ဆီလီၤသးလီၢ်ကဝီၤအပူၤအိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ် ယာ်လၢကတြီပနီၣ်ဝဲတၢ်ထုးထီၣ်စူးကါဝဲန့ဆၢၣ်ဟိၣ်လာ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတလၢကွံာ် အခၢးလၢအမၤဘၣ်ဒိဝဲခိၣ်ယၢၤန့ဆၢၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

ဂံၢ်ခီၣ်ထံးသနူဘၣ်ထွဲဖဲၣ်ဒရဲၣ်တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢဒီးတၢ်ဒီတဒၢ

၅၅. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖိၣ် အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ ဒီးတၢ်ဒီတဒၢ အဖီလစံၣ်သနူ(polices) တဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်သူၣ်ထိၣ်အသးလၢ ပှၤကူပှၤကညီ အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ(human security) အဖီ ခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ထွဲဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖိၣ်အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢဒီးတၢ်ဒီတဒၢသုးတဖၣ်ခဲလၢာ် န့ၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢကီၢ်ပဒိၣ်လၢဘၣ်တၢ်ဃုထၢထီၣ်အီၤဒ်ဖံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ်အကျဲ သနူအတၢ်ပၢတၢ်ဆှၢအဖီလာ်န့ၣ်လီၤ.

၅၆. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ် ကဘၣ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤန့ၢ်ဝဲ ကီၢ်စၢဖိၣ် တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ ဒီး တၢ်ဒီ တဒၢဖီ လစံၣ်သနူ(policies) ဒီးသဲစးတၢ်ဘျၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ ဒီးတၢ်ဒီတဒၢအဂီၢ် တၢ်ထိၣ်တယာ်လီၤကျိၣ်စ့(budgets)တဖၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ် ကဘၣ်ပဲာ်ထံစီၤ ကွၢ်ဝဲ ဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤန့ၢ်အီၤလီၤ.

၅၇. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ပၢၤကီၢ် ဒီးကီၢ်စဲၣ် ပၢၤကီၢ်တဖၣ် တၢ်ကဘၣ်သူၣ်ထိၣ်လီၤဆီအီၤ လီၤလီၤ ဆီဆီန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢကဒုးအိၣ်ထိၣ်ဝဲ တၢ်ဘံၣ် တၢ်ဘၢသုး(security forces)န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်စဲၣ်ပၢၤကီၢ် ဒီးကီၢ်စဲၣ်တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢသုးတဖၣ်

ကဘၣ် အိၣ်ဝဲလၢ အကိၢ်စဲၣ်ဒၣ်ဝဲကိၢ်ပဒိၣ် အတၢ်ပၢတၢ်ဆှၢ အဖီလာ်န့ၣ်လီၤ. ကိၢ်စဲၣ် ပၢၤကိၢ် ဒီးကိၢ်စဲၣ် တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢသုးတဖၣ် တၢ်ထိၣ်တယာ်လီၤကျိၣ်စ့(budgets)န့ၣ် ကိၢ်စဲၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ကဘၣ်ပဲာ်ထံစိၤကွၢ်ဒီးပာ်ဂၢ်ပာ်ကျၢၤန့ၢ်အီၤလီၤ.

၅၈. ကိၢ်စၢဖှိၣ်တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢဒီးဂ့ၢ်ဂီၤအှူတၢ်အိၣ်သး အကတိၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, န့ဆၢၣ်တၢ်တတၢာ်တနါ ဒီးလၢတၢ်မၤပှူၤမၤဖျိးတၢ်မၤတဖၣ်တၢ်မၤအီၤတုၤလီၤတီၤလီၤကန့ၢ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဘၣ်ထွဲတၢ် စူးကါတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢသုးတဖၣ်, ကိၢ်စၢဖှိၣ်ပဒိၣ်ဒီး ကိၢ်စဲၣ်ပဒိၣ်ဘၣ်ထွဲတဖၣ်ကဘၣ် ထိၣ်ဃုစံၣ်ညီၣ်တဲာ်မၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

၅၉. တၢ်ကဘၣ်ကရၢကရိထိၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကိၢ်စၢဖှိၣ် ကလုာ်တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ ဒီးတၢ်ဒီ တဒၢ ကိၣ် ကး(National security and defense council)န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်ကး (Council) အံၤ အပူၤ တၢ်ကဘၣ်ကရၢကရိထိၣ်အီၤဒီးကိၢ်စဲၣ်တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢဒီးတၢ်ဒီတဒၢသုးကိၣ်ကးတဖၣ် အစှၤကတၢၢ် တဂၤ စုာ်စုာ် ဃုာ်ဒီး ကိၢ်စၢဖှိၣ် ပတိၢ် ပှၤလၢတဘၣ် အါန့ၢ်ကိၣ် ကးကရၢဖိ ခဲလၢာ်(၃၀)မျိးကယၤအဖီခိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကိၢ်စၢဖှိၣ်တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢသနူတၢ်မၤကျဲ(Security System)

၆၀. ကိၢ်စၢဖှိၣ်, ကိၢ်စဲၣ် ဒီးလိၢ်ကဝီၤပဒိၣ်တဖၣ် အဘၢၣ်စၢၤ တၢ်နီၤလီၤတၢ်စိကမီၤ ဒီးမၤ တၢ်ပၢခွဲးယာ်တဖၣ်, ကရူၢ်ကရၢ (မ့တမ့ၢ်) ပှၤနီၢ်တဂၤအဂီၢ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လီၤဆီလၢ တၢ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤတ့ၢ်အီၤတဖၣ်ဒီးတၢ်စူးကါဝဲဒၣ် တၢ်နီၤလီၤ တၢ်စိကမီၤ လၢတၢ်ပာ်လီၤ တၢ် စံၣ်ညီၣ်တဲာ် အဂီၢ်ဒီး တၢ်နီၤဟ့ၣ်လီၤ မၤတၢ်ပၢတဖၣ်အံၤ ကဘၣ်သန့ၤ ထိၣ်အသးလၢ ပှၤ လိၢ်ကဝီၤဖိတဖၣ် အလုၢ်လၢ်ထူသနူ, တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဘှီ ဒီး တၢ်လိၣ်ဘၣ် နီၢ်နီၢ် တဖၣ် အဖီခိၣ်ဒီး ကဘၣ်မၤဖျါထိၣ်ဝဲ လိၢ်ကဝီၤ တခါဒၣ်ဝဲစုာ်စုာ် အတၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ် သ့ၣ် န့ၣ်လီၤ. ကဘၣ်မ့ၢ်ဝဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ **သနူတၢ်မၤကျဲ**(system)တခါ လၢ အုၣ်ကီၤ ဒီးဟ့ၣ်ဝဲ ထံဖိကိၢ်ဖိကမျၢ်အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢဒီးတၢ်ဒီတဒၢဒူသဝီတဖၣ်, ဒီးကဘၣ်မ့ၢ်ဝဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကိၢ်စၢဖှိၣ် အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢလၢ ကလုာ်ဒူၣ်ကီးဖုဒဲး ဒီးတၢ် ကရၢ ကရိဒီး ကရူၢ် ကရၢခဲလၢာ်ပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ်ဝဲဒီးဟ့ၣ်ဝဲတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢန့ၢ်တုၤလီၤတီၤလီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပၢတၢ်ပြးဒီးကမျၢ်ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဖံးတၢ်မၤ(Administration and Public Services)

၆၁. ကီၣ်စၢဖှိၣ် ဒီးကိၢ်စဲၣ်ပဒိၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ထိၣ်ဃုမၤသကိးဝဲတၢ်ကွဲးလီၤဖုးအိၣ်ထိၣ် ဖိလစံၣ်သနူ လၢတၢ်သိၣ်လိနဲၣ်ယုၤ ကိၢ်ပဒိၣ် ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ် ဘၣ်ထွဲ**တၢ်ပၢတၢ်ပြး**

ဒီးကမျၢ်ဂ့ၢ်ဝီ တၢ်ဖံးတၢ်မၤ(administration and public services), ဒီးတၢ်ပာ်ပနီၣ် အလံာ် ညီၣ် သိၣ်ဒိၣ် အ**နီၣ်ထိၣ်**(criteria) လၢတၢ်ဟ့ၣ် တၢ်သိၣ်လိနဲၣ်ယုၤ ဆူ ကီၢ်ပဒိၣ် ပှၤမၤတၢ်ဖတဖၣ် တၢ်သိၣ်လိကွိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်ညီၣ်သိၣ်ဒိၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ်ကပဲာ်ဖးနိၤဖး ဒီးဘိၣ်ဘၣ်မၤဂ့ၤထိၣ်အီၤ ဒ်ထံရှၢ်ကီၢ်သဲးဂ့ၢ်ဝီ, ပှၤဂ့ၢ်ဝီ, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ် ဂ့ၢ်ဝီဒီးစိၤ အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် အကျိၤအကျဲ အတၢ်လဲၤထိၣ်လဲၤထီ အိၣ်ထိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

၆၂. အိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကဒုးအိၣ်ထိၣ်ဝဲကွိ လီၤလီၤဆီဆီ, ကပၢဆှၢရဲၣ်ကျဲၤဝဲ ဒီးကဃုထၢထိၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢကဖံးတၢ်မၤတၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်လီၤတၢ်သိၣ်လိနဲၣ်ယုၤ ဆူ ကွိဒိၣ်ကွိထီ လၢကီၢ်ပဒိၣ် ပှၤမၤတၢ်ဖိ(Civil Service Academies) တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၆၂.အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကဃုထၢကီၢ်ပဒိၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိ,ဒုးအိၣ်ထိၣ်ဝဲတၢ်သိၣ်လိနဲၣ်ယုၤ ကွိ လီၤလီၤဆီဆီ, အိၣ်ဒီးခွဲးယာ်လၢ ကပၢဆှၢရဲၣ်ကျဲၤဝဲ ဒီး ဃုထၢဟ့ၣ်လီၤ ကီၢ်ပဒိၣ် ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်မူဒါသ့န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်ပဒိၣ်ကဒဲကဒဲအဘၢၣ်စၢၤတၢ်ရှလိာ်(Inter-governmental relations)

၆၃. ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဒီးကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် အဘၢၣ်စၢၤမ့ၢ်ဂ့ၤ ဒီးကီၢ်စဲၣ် ကဒဲကဒဲ အဘၢၣ်စၢၤမ့ၢ်ဂ့ၤ တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘှီလိာ် ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီ မ့ၢ်အိၣ်ထိၣ်ဝဲသၢပှ့ၤ ဒ်သိးဒီး တၢ်ပာ်ဖှိၣ်ထိၣ်သး ဒီးဃ့ၣ်လီၤဘှါလီၤအီၤ ကန့ၢ်ကသ့ဝဲ ဒီးတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ပာ်ဖှိၣ်မၤသကိးတၢ် ကန့ၢ်ဝဲအဂီၢ် တၢ်ဒုး အိၣ်ထိၣ် ခိၣ်နၢ်အဒိၣ်အထိ ကမံးတံာ် သဃဲၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်မၤသကိး တၢ်လၢ **ဂ့ၢ်ဝီဘၣ်ထွဲ တၢ်ဖံးတၢ်မၤ**(related sectors) တမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤ ကန့ၢ်ဝဲအဂီၢ် တၢ်ဒုးအိၣ်ထိၣ် **ကိတိာ် ကမံးတံာ်သဃဲၤ**(Joint ministerial commitees)မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ပၢဆှၢရဲၣ်ကျဲၤတၢ်နီၤလီၤစူးကါ ကျိၣ်စ့ ဒ်တၢ်ပာ်ပနီၣ်အီၤတဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ဒုးအိၣ်ထိၣ် **ကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝီ ကမံးတံာ်သဃဲၤ** မ့ၢ်ဂ့ၤဒီးကမံးတံာ် လၢအလီၢ်အိၣ် တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဒ်တၢ်လိၣ်ဘၣ် အိၣ်ဝဲအသိး တၢ်ပာ်ပနီၣ် ကမံးတံာ်တဖၣ် အသးသမူ အယူာ်အကၢ သ့န့ၣ်လီၤ.

၆၄. ဒ်ကီၢ်စၢဖှိၣ် က့ၢ်ဂီၤ တၢ်သူၣ်ထိၣ်ဆီလီၤ အိၣ်ဝဲအသိး ကီၢ်စဲၣ်ခိၣ်နၢ် အဒိၣ်အထိ တဖၣ် အိၣ်ဝဲလၢကီၢ်စၢဖှိၣ်ကိတိာ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ်(၅)

တၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤတဖၣ်

ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် **ခ့ၣ်တၣ်**(Federal Democratic Charter)အံၤ တၢ်ထီဒါ သုးမိၤစိရိၤဒီး ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကအိၣ်ထိၣ်အဂီၢ် တၢ်ကရၢကရိ လၢပၣ်ဃုာ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤအပူၤခဲလၢာ် အၢၣ်လီၤအီလီၤ ဒီး ဟ်ဂၢၢ်ဟ်ကျၢၤ (ratify) သကိးဝဲဒၣ်ဖဲ ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်(People Assembly) အမဲာ်ညါ လၢတၢ် ကမၤဖျါထိၣ် ဝဲဒၣ် အမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်နှ့ၣ်လီၤ. ဒ် **ခ့ၣ်တၣ်** အံၤ အိၣ်ဝဲအသိး ခီဖျိ ပှၤလၢအိၣ်ဒီး ဟီၣ်ကဝီၤ တၢ်ဒိၣ်စိ(de facto) ဒီး ပှၤလၢကမျၢ် ဃုထၢထိၣ်အီၤ(de jure)တဖၣ် ရိၣ်ဖှိၣ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲ(collective leadership)နှ့ၣ် တၢ်ကဂဲၤ လိာ်သကိးဝဲ လၢတၢ်ကလဲၤခီဖျိ ကွံာ်ဝဲ တၢ်ဃံးတၢ်စ့ၤတဖၣ်အံၤ, ဒီးဒ် သိးဒီး သဲစး တၢ်ဒိၣ်စိ ကအိၣ်ထိၣ်ဝဲ, ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် အဂံၢ်ကဆူၣ်ထိၣ်ဝဲဒီး ကကဲထိၣ်ဝဲ ကီၢ်ပဒိၣ်တဖု လၢအိၣ်ဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်မူဒါနှ့ၣ်လီၤ.ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ ထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်တဖၣ် ဘၣ်ကွၢ် ဆၢၣ်မဲာ် ဝဲဒီး တၢ်နးတၢ်ဖှိၣ် ခီဖျိသုးမိၤစိရိၤ လၢဂ့ာ်နှၢ်ဆူၣ်ဝဲ တၢ်စိကမီၤ ဒီးမၤ တပျုာ် တပျီၤတၢ်တဖၣ် အတၢ်ပၢတၢ်ဆှၢ အဖီလာ်ဒီး ကီၢ်ပဒိၣ် ဖိးသဲးစးနှ့ၣ် တအိၣ်လၢၤဘၣ်. တၢ်ပိာ် ထွဲထိၣ်အခံနှ့ၣ်, ပဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်အိၣ်သးလၢအတဂၢၢ်တကျၢၤတဖၣ်နှ့ၣ်လီၤ.တၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤအဖီခိၣ် ပဝဲဒၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ပကထူၣ်ဖျဲးထိၣ်လၢသုးအတၢ်ပၢတၢ်ဆှၢ, ဒီးလိၣ်ဘၣ် ကီၢ်ပဒိၣ်တဖုလၢ အိၣ်ဒီးတၢ်ဃူတၢ်ဖိးနီၢ်နီၢ်ဒီး ဟ့ၣ်တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျၢၤန့ၢ်နှ့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျိၤတဖၣ်လၢ အိၣ်ဝဲဒၣ်ဖဲခ့ၣ်တၢ်အပူၤတဖၣ် အိၣ်သန့ၤထိၣ်အသးလၢ တၢ်တီတၢ်တြၢ် ဒီး တၢ်မ့ၢ်တၢ်တီ အဖီခိၣ်ဒီး ပှၤလၢအဘၣ်ထွဲ(stakeholders) တဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်နာ် ဒိၣ်ဒိၣ်ယိာ်ယိာ်, ဒီးအၢၣ် လီၤအီၤလီၤ ဒီးဟ်ဂၢၢ်ဟ်ကျၢၤသကိးအီၤ(ratify)ဖဲကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်(People Assembly) အမဲာ်ညါလၢတၢ်ကမၤဖျါထိၣ်ဝဲအမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်အဂ့ၢ်နှ့ၣ်လီၤ.

ပဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ဒ်ထံရှ့ၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်နဲၣ်ကျဲအိၣ်ဝဲအသိးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢပကဘၣ် မၤအီၤတဖၣ် မ့ၢ်တၢ်မၤတဖၣ် လၢအကါဒိၣ် ဒီးအတီၤထီနှ့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးဒီး တၢ်သဘံၣ် သဘုၣ်ဒီး တၢ်ပျံၤတၢ်ဖုးတဖၣ် ကကတၢၢ်ကွံာ်ဝဲဒီး တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢဒီး တၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကျၢၤတဖၣ် ကအိၣ် ထိၣ်က့ၤဝဲ, တၢ်မၤလၢအတအိၣ်ဒီးသဲစး တဖၣ်ဆူသဲစးတၢ်ဒိၣ်စိ ကအိၣ်ထိၣ်က့ၤဝဲ, ဒီးတၢ်မၤ တပျုာ်တပျီၤတဖၣ်ဆူ တၢ်မှာ်တၢ် ခုၣ်ကအိၣ်ထိၣ်က့ၤ, သုး အတၢ်ပၢတၢ်ပြးဆူ ဒံၣ်မိၣ် ကရ့ၣ် စံၣ်ကအိၣ်ထိၣ်က့ၤဝဲ, တၢ်စုဆူၣ်ခီၣ်တကး အတၢ်မၤတဖၣ် ဆူတၢ်ကဒိးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤ တၢ်ဘံၣ် တၢ်ဘၢ, တၢ်သူၣ်ဟ့သးဟ့တဖၣ်ဆူ တၢ်သူၣ်ထိၣ်က့ၤတၢ်သူၣ်ကညီၤသးကညီၤ လၢအိၣ် သူၣ် ထိၣ်အ သး လၢတၢ်တီ တၢ်တြၢ်အဖီခိၣ်ဒီး တၢ်ထူၣ်ဖျဲးထိၣ် လၢတၢ်ဆိၣ်ဘံၣ် ဆိၣ်ဘၢ အဂီၢ်နှ့ၣ် ပကအိၣ်ဒီး တၢ်ဖံးသကိးမၤသကိး လၢခါဆူညါအဂီၢ် ပအိၣ်ဒီးတၢ်အၢၣ်လီၤလိာ်သး နှ့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤ ရဲၣ်ကျဲၤ ဒီးတၢ်အၢၣ်လီၤဘၣ်သးတဖၣ်နူၣ် ပကဖံးမၤသကိးအီၤ လၢတၢ်ပာ် ဒိၣ်ပာ်ကဲ, တၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဒါဒီးတၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤအဂၢ်အကျၤအပူၤနူၣ်လီၤ.

ခ့ၣ်တၣ် အံၤ မ့ၢ်တၢ်စၢဃာ်လိာ်သး လၢဖိးသဲစးနူၣ်လီၤ. ဒ်နူၣ်အသိး, ပအိၣ်ဒီး တၢ်ပာ်သးလၢ ခ့ၣ်တၣ်အံၤ အိၣ်သန့ၤထီၣ်အသး လၢလုၢ်လၢ်သကဲာ်ပဝးအဖီခိၣ်နူၣ်လီၤ. ကယဲၢ်တၢ်ကရၢကရိ လၢအၢၣ်လီၤပာ်ဂၢ်ပာ်ကျၢၤဝဲနူၣ် ကဘၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်မူဟံး န့ၢ်ဒါလၢ ကယဲၢ်တၢ်ကရၢကရိလၢ ဖံးသကိးမၤသကိးတၢ်တဖုစှာ်စှာ်အဖီခိၣ်, ကရၢဖိလၢအိၣ်ဝဲလၢအတၢ်ကရၢကရိအ ဖီခိၣ်, ကီၢ်ပယီၤစၢဖှိၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် အဖီခိၣ် ဒီး ခါဆူညါစၢၤသွဲၣ်သီ တဖၣ်အဖီခိၣ်နူၣ်လီၤ.

(၁) တၢ်ပညိၣ် ဒီးတၢ်တိာ်ပာ် လၢအိၣ်ဝဲလၢ တၢ်အၢၣ်လီၤတဖၣ်အံၤနူၣ်, တၢ်ကမၤဖျါ ထီၣ် သကိးအီၤ ဒီးသူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဖံၣ်မိၣ်ကရူၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် လၢအိၣ်ဒီး တၢ်သဘျ့, တၢ်ထဲသိးတုၤသိး ဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်မူဟံးန့ၢ်ဒါ ဒ်လၢကမျၢ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ် ဖးဒိၣ်(People's Assembly)ပာ်လီၤဃာ်ဝဲရိၣ်ဖှိၣ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲ(collective leadership)နူၣ်လီၤ.

(၂) ဖဲတၢ်သူၣ်ထီၣ်အီၤနူၣ် တၢ်ကဘၣ်သူၣ်ထီၣ်အီၤ လၢအကူာ် (၃) အဆၢဖိ ၁, ၂, ၃ ပာ်ဖျါထီၣ်တ့ၢ်ဝဲ ကီၢ်စၢဖှိၣ် အက့ၢ်ဂီၤ, ဒီး ဒ်တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်တ့ၢ်လံ အီၤ ဖဲအကူာ် (၄) လၢဘၣ်ထွဲဒီး ကီၢ်စၢဖှိၣ် အတၢ်စိကမီၤပှဲၤတုာ်(sovereignty) ဒီးအလုၢ် အပှ့ၤတ ဖၣ် အဖီခိၣ် ဒီးကီၢ်စၢဖှိၣ်အကရၢဖိကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် ကဘၣ်အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် လၢအပှဲၤလၢကစူးကါဝဲအတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသးအခွဲးအယာ်တဖၣ်နူၣ်လီၤ.

(၃) ကဘၣ်အိၣ်ဝဲဒီး ဂံၢ်ခိၣ်ထံး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်, သွံၣ်ထံး တၢ်ထဲသိးတုၤသိးဒီး ပှၤနိၣ်ဂံၢ်စှၤတဖၣ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်နူၣ်လီၤ. ဒ်သိးဒီး တၢ်အုၣ်ကီၤ ကအိၣ်ဝဲလၢ ထံဖိ ကီၢ်ဖိ ခဲလၢာ် ပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်အိၣ်မူ(Social life) တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ် တၢ်က ဘၣ်မၤ ဖျါထီၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ် တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ ဒီးတၢ်ဒီတဒၢ ဖီလစံၣ်သနူ(Policies) တဖၣ် လၢအိၣ်သူၣ်ထီၣ်အသးလၢ ပှၤကူပှၤကညီ အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ(Human security) အဖီခိၣ်နူၣ်လီၤ.

(၄) ဒ်သိးဒီး ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် ပှၤဂ့ၢ်ဝီ တၢ်အိၣ်မူ(social life) ကဂ့ၤထီၣ်ပသီထီၣ် ထီၣ်ဝဲအဂီၢ် တၢ်ကပာ်လီၤ ဖီလစံၣ်သနူ လၢ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဝဲ တၢ်တ့ထီၣ်ဘှီ ထီၣ် တၢ်အသီအသီဒီးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အသီအသီနူၣ်လီၤ.

(၅) တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့သနူ လၢအကျိၢ်ဘၢဝဲပှၤခဲလၢာ်ဒီးအ စုတုာ်ဖိၣ်တုၤ, တၢ်သိၣ် လိမၤယုၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့သနူလၢ အအိၣ်သန့ၤထီၣ်အသးလၢ နိၣ်ကစၢ်ကျိာ်, ကျိာ်အကလုာ်ကလုာ်(mother-tounge based multi-lingual education) ဒီးတၢ် အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့သနူလၢ အကျိၢ်ဘၢဝဲ ပှၤခဲလၢာ်ဒီးအ စုတုာ်ဖိၣ်တုၤ (Universal

Health Coverage), ဒီးပှၤကှ့ပှၤကွဲၣ်တဖၣ်, ဖိဒံဖိသၣ်တဖၣ်, သူကၢ့သးပှၢ်တဖၣ်, ပှၤမိၢ်ဒၢတဖၣ် ယှာ်ဒီး ပိာ်မုၣ်ပိာ်မၢၤတဖၣ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်, ဒီးတၢ်မၤစၢၤလီၤ တၢ်စူးကါကမၣ် ကသံၣ်မူၤဘိုး ဒီးကသံၣ်ကသီ လၢလဲလိာ်ကွံာ်ဝဲ ပှၤအသူၣ်အသးတဖၣ် အတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်(harm reducation), တၢ်ယါဘျါ, ဒီးတၢ် သူၣ်ထိၣ်ဆီလီၤ နှၢ်ကူၤတၢ်အဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်ပာ်လီၤဖိလစံၣ် သနူ လၢ အတုၤလီၤတီၤလီၤတဖၣ်နှၣ်လီၤ.

(၆) တၢ်စိကမီၤ ဒီးခွဲးယာ် လၢတမ့ၢ်ဝဲဒၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ် အတၢ်ဘၣ်သးဒီး ဟ့ၣ်လီၤအီၤတဖၣ်နှၣ် တၢ်ကဘၣ်ဟံးနှၢ်ကူၤအီၤလီၤ. တၢ်ကသူၣ်ထိၣ်ကမျၢ်အ တၢ်ပၢတၢ်ပြး**သနူတၢ်မၤအကျဲ**(system)လၢအိၣ်သူၣ်ထိၣ်အသးလၢထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ် အတၢ်ယု ထၢထီၣ်အီၤတဖၣ်နှၣ်လီၤ. ကီၢ်ပဒိၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဒါ(responsible)ဒီး တၢ်ဟံးနှၢ်မူဟံးနှၢ်ဒါ(accountable) တအိၣ်တဖၣ်နှၣ် တၢ်ကရူာ်လီၤကွံာ်အီၤလၢ ထံဖိ ကီၢ်ဖိကမျၢ်အဂံၢ်အဘါနှၣ်လီၤ. တၢ်အုၣ်ကီၤ ကဘၣ် အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ **တၢ်စိက မီၤပှဲၤတှာ်**(sovereignty) အဂံၢ်ထံးခိၣ်ဘိနှၣ် မ့ၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်တဖၣ် နှၣ်လီၤ. တၢ်က ဘၣ်မၤလီၤတံၢ် တၢ်ဂ့ၢ်လၢထံကီၢ်အတၢ်စိကမီၤအိၣ်ဝဲလၢထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်အစုပူၤအဂ့ၢ်နှၣ်လီၤ.

(၇) တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ,တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဒီးဖီလစံၣ်သနူတဖၣ်လၢခ့ၣ်တၣ်အံၤနှၣ်မ့ၢ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံး တၢ်နဲၣ်ကျဲတဖၣ် လၢတၢ်ကဘၣ်လူၤပိာ်မၤထွဲအီၤ လၢတၢ်ဘၢၣ်စၢၤ အဆၢကတီၢ် ကီၢ်ပဒိၣ်လၢအကအိၣ်ထိၣ်ဝဲ,တၢ်ဘၢၣ်စၢၤ အဆၢကတီၢ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသဲစးတၢ်ဘျၢ အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ကဘၣ်မၤအီၤတဖၣ်အဂီၢ်အမဲာ်ညါဒီး ဖဲတၢ်ကွဲးပာ်လီၤဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကီးနှၣ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤကျၢၢ်တံၢ်

ကလုာ်ဒူၣ်ခိၣ်နၢ် အဒိၣ်အထီတဖၣ် ဆဲးလီၤသကိးဝဲ မံၤပနီၣ်လၢ ပ့ၣ်လိၣ် လံာ်ဃံးဃာ် အပူၤဝံၤဟံးန့ၢ်သကိးဝဲ ထံကီၢ်တၢ်သဘျ့ ဒီးဂဲၤလိာ်သကိးတ့ၢ်ဝဲလၢ ကသူၣ်ထီၣ်သကိးဝဲ ကီၢ်တဖၣ် အတၢ်ပာ်ဖှိၣ်ထီၣ်သးဒ်အမ့ၢ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်န့ၣ်လီၤ. အိၣ်ဝဲဒီး တၢ်ကွၢ်စိ လၢကသူၣ်ထီၣ်သကိးဝဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ် လၢအဟံးဃာ်ဒီး ပာ်လုၢ်ပာ်ပှၤဝဲ တၢ်သဘျ့, တၢ်ထဲသိးတုၤသိး, တၢ်တဒ်သိးလိာ်သး, တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲသကိး ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသး ခွဲးယာ်တဖၣ် ဒီး ကလုာ်ဒူၣ်ကိးကလုာ်ဒဲးကအိၣ်မူသဃဲၤသကိးလိာ်သးလၢတၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

အဃိ, တၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်လၢ အမုာ်အခုၣ်ကန့ၢ်အဂီၢ် အလီၢ်အိၣ်လၢ တၢ်ကဘၣ်မၤဖျါထီၣ်က့ၤ ကီၢ်စၢဖှိၣ် အဂံၢ်ထံးခိၣ်ဘိ အတၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤ လၢအမ့ၢ် ပ့ၣ်လိၣ်လံာ်ဃံးဃာ်,ပ့ၣ်လိၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤ ဒီးပ့ၣ်လိၣ်အသနူတဖၣ် အမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဘၣ်ကွဲးကဒါက့ၤ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပၢတၢ်ပြး ဒီးတၢ်ပၢတၢ်ဆှၢရဲၣ်ကျဲၤ **သနူတၢ်မၤအကျဲ**(administrative system)တဖၣ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ပိာ်ထွဲမၤထွဲအီၤ ဒ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ဒ်အလီၢ်အိၣ်အသိး တၢ်ကဘၣ်ဘှီဘၣ်ဆီတလဲ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် သဲစးတၢ်ဘျၢဂ့ၢ်ဝီ, တၢ်ပၢတၢ်ပြးဂ့ၢ်ဝီ ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ဂ့ၢ်ဝီ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်စၢဖှိၣ် အက့ၢ်အဂီၤ ကအိၣ်လၢပှဲၤဝဲ ဒၣ်အဂီၢ်တၢ်ကမၤအီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဘၣ်မၤဖျါထီၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် လၢအိၣ်ဝဲဒီး ကီၢ်စၢဖှိၣ် အက့ၢ်အဂီၤဒီး ကီၢ်စၢဖှိၣ် အကံၢ်အစီ အမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်စၢဖှိၣ် လၢဘၣ်တၢ်သူၣ်ထီၣ်အီၤလၢ တၢ်ဃူ တၢ်ဖိးအပူၤဒီး အိၣ်ဒီး **ရိၣ်ဖှိၣ် တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲ**(Collective leadership)န့ၣ်ကအိၣ်ဆၢထၢၣ်ဝဲဃံဃံလၤလၤလၢဟီၣ်ခိၣ်အမဲာ်ညါန့ၣ်လီၤ.

ပအၢၣ်လီၤ ဒီးဘိးဘၣ်သ့ၣ်ညါသကိးပဝဲလၢ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တၢၣ်အံၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ပာ်ဖှိၣ်ကွဲးသကိးအီၤဒီးကဘၣ်တၢ်မၤလၢပှဲၤအီၤခီဖျိရိၣ်ဖှိၣ်တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲလၢအိၣ်ဒီး တၢ်ကွၢ်စိလၢကသူၣ်ထီၣ်သကိးဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်လၢအုၣ်ကီၤဝဲတၢ်သဘျ့, တၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်, တၢ်အိၣ်ကုးအီပှဲၤ ဒီးတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်, ဒီးလၢပာ်ဒိၣ်ပာ်ကဲဝဲ ကီၢ်စၢဖှိၣ် အလုၢ်အပှၤဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံးသနူလၢအဂၢၢ်အကျၢၤတဖၣ်နီၢ်နီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ခှၣ်တၣ်
အကူၣ်(၂)

တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်

၂၀၂၁

တၢ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤတ့ၢ်အီၤဖဲလါမၢ်ချး(၃၁)သီ,၂၀၂၁နံၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်ဘိုဘၣ်မၤပှဲၤ
ဒီးဟ်ဂၢ်ဟ်ကျၢၤအီၤဖဲ**ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်**(People Assembly)အဆိကတၢၢ်တဘျီ
လၢဘၣ်တၢ်မၤအီၤဖဲလါယနူၤအါရံၣ်၂၇–၂၉,၂၀၂၂နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်တီတဖၣ်

တၢ်ကတိၤဆှၢနုာ်

အဆၢဒိၣ်(၁) တၢ်ဘၣ်စၢၤကတိၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် အတၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိ

အဆၢဒိၣ်(၂) ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်

အဆၢဒိၣ်(၃) ကလုာ်တၢ်ဃူတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး

အဆၢဒိၣ်(၄) တၢ်ဘၣ်စၢၤကတိၢ်ကလုာ်တၢ်ဃူတၢ်ဖိးကီၢ်ပဒိၣ်အမူအဒါတဖၣ်

အဆၢဒိၣ်(၅) တၢ်ဘၣ်စၢၤကတိၢ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲစးတဖၣ်

အဆၢဒိၣ်(၆) တၢ်ဘၣ်စၢၤကတိၢ်တၢ်ပၢတၢ်ပြး

အဆၢဒိၣ်(၇) တၢ်ဘၣ်စၢၤကတိၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့

အဆၢဒိၣ်(၈) ကီၢ်စဲၣ်, ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နံးတဖၣ် အတၢ်ပၢတၢ်ပြး, တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် သဲစး တၢ်ဘျၢ ဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့

အဆၢဒိၣ်(၉) တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်လၢတၢ်ကတိၤဃာ်အီၤဖဲတၢ်လဲလိာ်အဆၢကတိၢ်

အဆၢဒိၣ်(၁၀) တၢ်ဘှီဘၣ်မၤပှဲၤ**ခ့ၣ်တၣ်**

အဆၢဒိၣ်(၁၁) သဲစးတၢ်ဘျၢထီရီၤတဖၣ်(General Provisions)

အဆၢဒိၣ်(၁၂) တၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤတဖၣ် လၢဘၣ်ထွဲ တၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရၢ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်

တၢ်ကတိၤဆှၢနှာ်

ကယဲၢ်ထံဖိကိၢ်ဖိ ဒီးကလုာ်ဒူၣ်ခဲလၢာ်လၢ အိၣ်ဆိးဝဲဒၣ် ဖဲကိၢ်စၢဖှိၣ်အပူၤတဖၣ် အတၢ်မိၣ်န့ၢ်သးလီ အဂၢ်အကျၢၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကိၢ်စၢဖှိၣ် လၢအိၣ်သူၣ်လီၤအသးလၢ တၢ်သဘျ့, တၢ်ထဲသိးတုၤသိး, တၢ်တီတၢ်တြၢ်အဖီခိၣ်ဒီး ဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤသး အလၢအပှဲၤလၢ ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ် စံၣ်ခွဲးယာ်, တၢ်ထဲသိးတုၤသိး ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသးခွဲးယာ်တဖၣ်ကအိၣ်ထိၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အလုၢ်အပှ့ၤတဖၣ် လၢပာ်ဒိၣ်ပာ်ကဲဝဲ ထံဖိကိၢ်ဖိ ကလုာ်ဒူၣ်ခဲလၢာ် တၢ်အိၣ်ဖျဲၣ် ခွဲးယာ် ဒီးပှၤကူပှၤကညီ အသူးအသ့ၣ်လၤကပီၤတဖၣ်, တၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကိၢ်စၢဖှိၣ် **ဂံၢ်ခီၣ်ထံး တၢ်ဟ်သး**(Basic Principles)တဖၣ် လၢတၢ်ကဘၣ်သန့ၤထီၣ်အီၤ, ဂံၢ်ခီၣ်ထံး တၢ်နဲၣ်ကျဲ ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် လၢတၢ်ကဘၣ် မၤဖျါထီၣ်အီၤ (မ့တမ့ၢ်) ထံရူၢ်ကိၢ်သဲး တၢ်နဲၣ်ကျဲ တဖၣ်န့ၣ် တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တ့ၢ်လံအီၤ ဖဲလၢ **ခ့ၣ်တၣ် အကူာ်(၁)** အပူၤလံန့ၣ်လီၤ. ကရူၢ် ကရၢ လၢအၢၣ်လီၤအီလီၤတ့ၢ်လံအသးလၢကသူၣ်ထီၣ်သကိးဝဲဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကိၢ်စၢဖှိၣ်ခီဖျိလၢ တၢ်ဟ်ဖှိၣ်ထီၣ်သကိးသးဂံၢ်ဘါအဖီခိၣ်တဖုစှာ်စှာ်စ့ၢ်ကီးအိၣ်ဒီးတၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤလံန့ၣ်လီၤ.

ဒ်သိးဒီး တၢ်မၤဖျါထီၣ် ဖီတၢၣ် ဒီးတၢ်ကွၢ်စိတဖၣ် လၢတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်တ့ၢ်အီၤ ဖဲလၢ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် **ခ့ၣ်တၣ်** အကူာ် (၁) ကန့ၢ်ကသ့ဝဲ လီၤတံၢ်လီၤဆဲးအဂီၢ် ဒီး ဒ်သိးဒီး တၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ် ကရ့ၣ်စံၣ် ကိၢ်စၢဖှိၣ် ကန့ၢ်ကသ့ဝဲ ခီဖျိလၢ တၢ်မၤဖျါထီၣ် ထံရူၢ်ကိၢ်သဲး တၢ်လဲၤကျဲ တဆီဘၣ်တဆီန့ၣ် တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤသကိး **တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတိၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်**(Interim constitutional arrangements)ဒ်အမ့ၢ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် **ခ့ၣ်တၣ်**အကူာ်(၂)န့ၣ်လီၤ.**တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတိၢ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ**အသးသမူန့ၣ် အိၣ်ဝဲတုၤ တၢ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤ တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတိၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ်ဝံၤဝဲ ဒီးအသးသမူ အိၣ်ထီၣ်ဝဲ အဆၢကတိၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ်(၁)

တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတိၢ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အတၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိ

၁. တၢ်ကမၤဖျါထီၣ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ပညိၣ် လၢတၢ်ရှ့ၣ်လီၤပှိၢ်ကွံာ် သုးမိၤ စိၤရိၤ သနူ ယုာ်ဒီး ကယဲၢ် မိၤစိရိၤအသနူ လၢာ်လၢာ်ဆ့ဆ့ ဒီးတုၤတၢ်ကွဲးလီၤပာ်လီၤ တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတိၢ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲတစု.

၂. ဒ်သိးဒီးတၢ်ရှ့ၣ်လီၤပှိၢ်ကွံာ်သုးမိၤစိၤရိၤသနူယုာ်ဒီးကယဲၢ်မိၤစိရိၤအသနူလၢာ် လၢာ်ဆ့ဆ့ဒီးတၢ် သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရှ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကန့ၢ်ကသ့ဝဲအဂီၢ်တၢ်ကကိး**ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ် ဖးဒိၣ်**(People Assembly) တဘျီဒီး ကရူၢ်ကရၢလၢ အိၣ်ဒီး တၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိ တမံၤယီတဖၣ် ပၣ်ယှာ်ပၣ်ဂီၢ်ဝဲ.

၃. တၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီး ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤသကိး **ကလုာ် တၢ်ယူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး** (National Unity Consultative Council - NUCC) လၢကတီခိၣ်ရိၣ်မဲ ဒီး မၤဖျါထီၣ်ဝဲ ဖီတၢၣ်, တၢ်ကွၢ်စိ ဒီးထံရူၢ် ကီၢ်သဲး တၢ်လဲၤကျဲတဖၣ် ဒ်အိၣ်ဖျါဝဲဖဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ် ကရှ့ၣ် စံၣ် ခ့ၣ်တဖၣ် အကူာ် (၁)အဂီၢ်.

၄. ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဘျိၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်(CRPH) ကထိၣ်ယူမၤသကိးတၢ်ဒီး **ကလုာ် တၢ်ယူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး ဒီးဟံးန့ၢ်** NUCC အတၢ်ဘၣ်သး ဒီးပာ်ပနီၣ် န့ၢ်အီၤ တၢ်သူၣ်ထီၣ်ကွ့ၢ်ဂီၤ, မူဒါဒီးမၤတၢ်ပၢတဖၣ်.

၅. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရှ့ၣ်စံၣ် တၢ်ပၢၢ်ဆၢအဂီၢ် တၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ရိၣ်ဖှိၣ်ယူဖိး အကရူၢ်ကရၢ လၢအလီၢ်အိၣ်တဖၣ်ဒီးပာ်ပနီၣ်န့ၢ်အီၤတၢ်သူၣ်ထီၣ်ကွ့ၢ်ဂီၤ,မူဒါဒီးမၤတၢ်ပၢတဖၣ်.

၆. **ကလုာ် တၢ်ယူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး(**NUCC**)** ကကွဲးလီၤပာ်လီၤဝဲ တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ်တၢ် **ကတီၤဆိတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ**(Preparatory arrangements) တဖၣ်.

အဆၢဒိၣ်(၂)

ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်

တၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိ(Objectives)

၇. မီၤစိရီၤအသနူကကတၢၢ်ကွံာ်ဝဲလၢာ်လၢာ်ဆ့ဆ့ဒီးတၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ထံကီၢ် အဂီၢ်, ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ဂံၢ်ဘါကရူၢ်တဖၣ် ကဟ်ဖှိၣ်ထီၣ်အသးဒီးထိၣ်ဃု တဲကျဲၤ သကိး ဒီးဟ်ဂၢ်ဟ်ကျၢၤဝဲဒၣ် **ဂံၢ်ခီၣ်ထံး တၢ်ဟ်သး**(Basic Principles), ဖီလစံၣ် သနူ, တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် ဒီးတၢ်လဲလိာ်ကတိၢ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် လၢအဘၣ်ထွဲဒီး ထံရူၢ်ကီၢ်သဲး ဂ့ၢ်ဝီ, ပှၤဂ့ၢ်ဝီ, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ် ဂ့ၢ်ဝီ, တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ ဂ့ၢ်ဝီဒီး တၢ်ရှာ်လီၤပှိၢ်ကွံာ် မီၤစိရီၤသနူအဂီၢ်မ့ၢ်တၢ်မၤဝဲကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဆီလီၤတၢ်မၤကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်ကွ့ၢ်ဂီၤဒီးတၢ်မၤအပတီၢ်(Structure and Process for Convening the Assembly)

၈. **ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး** ကတီခိၣ်ရိၣ်မဲကိးဝဲကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကမျၢ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ် ကကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဝဲ ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်အဂီၢ် က ဘၣ်ကွဲးဟ်ဝဲ တၢ်မၤ ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်အကျိၤအကျဲ(Terms of Reference)တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၉. ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်အပူၤကရူၢ်ကရၢလၢအၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဝဲဒၣ် **ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တၣ်**(Federal Democracy Charter)လၢလာ်တဖၣ်အခၢၣ်စးကဘၣ်ပၣ်ဃုာ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၁) **ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ် ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်**(CRPH)ဃုာ်ဒီး ဘျီၣ်ဒိၣ် ခၢၣ်စး လၢဘၣ် တၢ်ဃု ထၢထီၣ်အီၤတဖၣ်.

(၂) ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးပၣ်တံၣ်တဖၣ်.

(၃) ကရၢစၢဖှိၣ်(Unions)တဖၣ်, ပိာ်မုၣ်ပိာ်မၢၤတဖၣ်, ပှၤသူၣ်ဘိၣ် သးစၢ် ဒီးက လုာ် ဒူၣ်တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံး ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢတဖၣ်, ကီၢ်ပဒိၣ် အပှၤမၤတၢ်ဖိ လၢ ဟးထီၣ်ကွံာ် မူဒါတၢ်မၤ ဒ်အမ့ၢ် CDM တဖၣ်, ကရူၢ်ကရၢ လၢပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ အတၢ် ဘၣ် သး(Strike groups)တဖၣ်

(၄) ကလုာ်ဒူၣ်တၢ်ပၢၢ်ဆၢကရၢ(Ethnic Resistance Organizations-EROs)တဖၣ်

(၅)တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် ကီၢ်စဲၣ်/ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နူၤစ်(States/Federal Units)ခၢၣ်စးတဖၣ်, ဒီးတၢ်ကရၢကရိ/ကီၣ်ကး လၢအိၣ်သူၣ်ထီၣ်ဆီလီၤအသး လၢကလုာ်ဂ့ၢ်ဝီ အဖီခိၣ် (ethnic-based organizations/councils)တဖၣ်

၁၀. ခၢၣ်စးလၢပၣ်ယှာ်ဝဲဒၣ်လၢ ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်တဖၣ်, မ့ၢ်ကရၢဖိ ဖိးသဲစး(official members)တဖၣ် လၢအခၢၣ်စးဝဲ အတၢ်ကရၢကရိဘၣ်ထွဲတဖၣ်အဃိ ကဘၣ်အိၣ်ဆၢ ထၢၣ်ဝဲ ဒ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ် အတၢ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ်(resolution) အသိးဒီး ကဘၣ်ပာ်ဖှိၣ်မၤ ဖျါထီၣ်ဝဲ အမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်န့ၣ်လီၤ.

မူဒါဒီးမၤတၢ်ပၢခွဲးယာ်(Roles and Responsibilities)

၁၁.ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်,ကဘၣ်မၤဖျါထီၣ်ဝဲမူဒါဒီးတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤလၢလာ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

(၁) တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်လၢအိၣ်သူၣ်ထီၣ်အသးလၢတၢ်သဘျ့, တၢ်ထဲသိး တုၤသိး, တၢ်တီတၢ်တြၢ် ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသး အဂံၢ်ထံး ဖီခိၣ်အဂီၢ် ကဟ့ၣ်တၢ်ဟံးစုနဲၣ်ကျဲဒီးတၢ်ကနီၤဟ့ၣ်လိာ်သကိးသးမူဒါဒ်ပှၤမၤသကိးတၢ်တဖၣ်အသိး.

(၂) ကစံးကတိၤသကိးဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဝဲ ဂံၢ်ခိၣ်ထံး သဲစးတၢ်နဲၣ်ကျဲ, ဖီလစံၣ် သန့ ဒီးတၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် လၢအဘၣ်ထွဲဒီး ထံရူၢ်ကီၢ်သဲး, ပှၤဂ့ၢ်ဝီ, မုၢ်ကျိၤဝဲၤ ကွာ် ဒီးတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢဂ့ၢ်ဝီတဖၣ်ဒီးတၢ်ဒုးလီၤပှိၢ်ကွံာ်မီၤစိရိၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(၃) ကကူၣ်လိာ်စံးကတိၤသကိး ဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဝဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ် စံၣ် ခ့ၣ်တၣ် လၢ **ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး**(ပတြီာ်)အခၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဒီးဆှၢနုာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

(၄) ကသူၣ်ထီၣ်ဆီလီၤဝဲ **ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး** ခီဖျိခိၣ်နၢ်ခၢၣ်စးတဖၣ် လၢအထီၣ်ဝဲဒၣ်ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်အပူၤ.

(၅) ကပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဝဲ**ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးကီၢ်ပဒိၣ်.**

(၆) ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ် ကကွၢ်ကဒါက့ၤဒီးစံၣ်ညီၣ်တဲာ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဝဲ **ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး** ဒီး **ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်** ဖီလစံၣ်သန့တဖၣ်, ပာ်ပနီၣ်နၢ် အတၢ်ဖံးတၢ်မၤခိၣ်သ့ၣ် ဒီး အဘၢၣ်ကဝီၤတဖၣ်, ဒီးပဲာ်ဖးနီၤဖးဝဲ အဝဲသ့ၣ် အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်.

(၇) ကမျၢ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်က ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤ ကမံးတံာ်, ကီၣ်ကး ဒီးခီမရျၢၣ်တဖၣ် လၢ **ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး**ကရၢကရိထီၣ်ဝဲတဖၣ်.

(၈) တၢ်ကူၣ်လိာ်စံးကတိၤ(deliberate) ဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤ တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ် တၢ်ရဲၣ်တၢ် ကျဲၤ (Transitional arramgement)တဖၣ်ဒီးတၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်တၢ်မၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ တဖၣ်

(၉) ကပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤတၢ်ဘၣ်စၢၤသဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်,ဒီး

(၁၀) တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤဘၣ်ထွဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် **ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး** ကပာ်လီၤဝဲဒၣ် ဒီးတၢ်ကပာ် ဂၢၢ်ပာ် ကျၢၤအီၤ ဖဲ ကမျၢ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်အပူၤ.

၁၂.တၢ်မၤကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်

(၁)တၢ်ကဘၣ်မၤကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်(၆)လါတဘျီန့ၣ်လီၤ.

(၂)အလီၢ်မ့ၢ်အိၣ်တၢ်ကီးကမျၢ်ဂ့ၢ်ဂီၤအှူတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်အံၤသ့န့ၣ်လီၤ.

(၃)ထဲဒၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်ခၢၣ်စး မ့ၢ်ဟဲထီၣ်ဝဲ တၢ်အိၣ်ဖှိၣ် (၆၀) မျးကယၤ တၢ်အိၣ် ဖှိၣ်ဖး ဒိၣ်ကဲထီၣ်ဝဲလီၤ. ကတီၢ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်တဖၣ် အပူၤတၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျိၤ လၢ တၢ်တမုၢ်လၢ်အီၤ မ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲ တမံၤမံၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ဂ့ၢ်ဂီၤအှူ တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်အပူၤ တၢ် အိၣ်ဖှိၣ် ကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဝဲ သ့, တသ့အဂ့ၢ်န့ၣ် **ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး** စံၣ်ညီၣ်တဲာ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ.

၁၃. တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်အပူၤတၢ်ပာ်လီၤတၢ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ်

(၁)တၢ်အၢၣ်**လီၤဘၣ်သးအလၢအပှဲၤ** (Sufficient Consensus) ကဘၣ်အါန့ၢ်ဝဲ (၆၅) မျးကယၤတၢ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ်(၃)

ကလုာ်တၢ်ဃုာ်တၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကၢး(Nationall Unity Consultative Council)

တၢ်ပညိၣ်

၁၄.ကလုာ်တၢ်ဃုာ်တၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကၢးအတၢ်ပညိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဒ်လာ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

(၁)ကတီခိၣ်ရိၣ်မဲဝဲ တၢ်မၤဖျါထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တဖၣ်အဖီတၢၣ် ဒီးတၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိ,ဒီးထံရူၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်လဲၤကျဲတဖၣ်

(၂)တၢ်ဟံးန့ၢ်မူဒါမၤဖျါထီၣ် ဖီလစံၣ်သနူ ဒီးတၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢကမျၢၢ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ် ပာ်လီၤဝဲတဖၣ်ဖဲ ကမျၢၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ် တဘျီဒီးတဘျီ အဘၢၣ် စၢၤန့ၣ်ကထိၣ်ဃုမၤဝဲဒၣ် ဒီး ဖီလစံၣ်သနူတဖၣ် ကရိၣ်ဖှိၣ် ပၢဆှၢတီခိၣ်ရိၣ်မဲသကိး အီၤ(Collective Leadership)

(၃)သုးမီၤစိရိၤ ကကတၢၢ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်, တၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢ ဖှိၣ်အဂီၢ် တၢ်ကရိဖှိၣ်ကဃဲၢ်ဂံၢ်ဘါကရူၢ်တဖၣ် လၢအိၣ်ဒီး တၢ်ပညိၣ်ဖီတၢၣ် တမံၤဃီ တဖၣ်ကန့ၢ်ခဲလၢာ်အဂီၢ်ဒီး ဒ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ခ့ၣ်တၣ်အသိး ဖဲတၢ်မၤဖျါ ထီၣ် တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤ တၢ်မၤနီၢ်အပူၤ ဂံၢ်ဘါကရူၢ်ခဲလၢာ် ကနၣ်လီၤ ပၣ်ဃုာ်ဝဲဒၣ် ကန့ၢ်အဂီၢ် ကထိၣ်ဃုကျဲၤန့ၢ်ဝဲဒၣ်.

တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဆီလီၤက့ၢ်ဂီၤ

၁၅. **ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကၢး** န့ၣ် ကဘၣ်တၢ်ကဘၣ်ကရၢကရိထီၣ်အီၤဒီး ကရူၢ်ကရၢလၢလာ်တဖၣ်အခၢၣ်စးန့ၣ်လီၤ.

(၁)**ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဘျိၣ်ဒိၣ် ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်**(CRPH) ဃုာ်ဒီး ဘျိၣ်ဒိၣ် ခၢၣ်စး လၢဘၣ်တၢ်ဃုထၢထီၣ်အီၤတဖၣ်.

(၂) ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးပၣ်တံၣ်တဖၣ်

(၃)ကရၢစၢဖှိၣ်(Unions)တဖၣ်, ပိာ်မုၣ်ပိာ်မၢၤတဖၣ်, ပှၤသူၣ်ဘီၣ် သးစၢ် ဒီးကလုာ် ဒူၣ်ဖိ တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် ဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံး ပှၤဂ့ၢ်ဝီကရၢတဖၣ်, ကီၢ်ပဒိၣ် အပှၤမၤတၢ်ဖိ လၢဟးထီၣ်ကွံာ် မူဒါတၢ်မၤ ဒ်အမ့ၢ် CDM တဖၣ်, ကရူၢ်ကရၢ လၢပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ အတၢ်ဘၣ်သး(Strike groups)တဖၣ်

(၄)ကလုာ်ဒူၣ်ပှၤပၢၢ်ဆၢတၢ်ဖိကရၢ(Ethnic Resistance Organizations-EROs)တဖၣ်

(၅)တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် ကီၢ်စဲၣ်/ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နံးစ်(States/Federal Units), တၢ်ကရၢကရိ/ကီၣ်ကး လၢအိၣ်ဆၢထၢၣ်ဝဲဒၣ် လၢကလုာ်အခၢၣ်စးတဖၣ်(ethnic-based organizations/councils)တဖၣ်

၁၆. ကလုာ် တၢ်ယူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကးအပူၤ တၢ်ကကရၢကရိထီၣ်အီၤဒီး ပှၤပၢၤလီၢ်ဆ့ၣ်နီၤကရူ်(Presidium),တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်နဲၣ်ရှဲၣ်ကရူ်(Technical secretariats)သ့ၣ်တဖၣ်ဒ်ပှၤနီၢ်ဂံၢ်လၢကြၢးဝဲဘၣ်ဝဲအသိးလီၤ.

မၤတၢ်ပၢခွဲးယာ်ဒီးမူဒါတဖၣ်(Roles and Responsibilities)

၁၇. ကလုာ်တၢ်ယူတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကးအမူအဒါ ဒီးမၤတၢ်ပၢခွဲးယာ်တဖၣ် မ့ၢ်ဝဲဒ်လာ်အသိး န့ၣ်လီၤ,

(၁) ကတီခိၣ်ရိၣ်မဲ ကွဲးပာ်လီၤဝဲဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ခ့ၣ်လၢတၢ်ကပာ်ဂၢ်ပာ်ကျၢၤဝဲဒၣ်ဖဲ လၢကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်.

(၂) မီၤစိရီၤသနူကကတၢၢ်ဝဲဒီးတၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ် ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် အဂီၢ် ဂံၢ်ဘါ ကရူ်လၢအတၢ်ပညိၣ်ဖီတၢၣ်ဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်ခဲလာ်ကနုာ်လီၤပာ်ဖှိၣ်မၤသကိးတၢ်နီၢ် နီၢ်အဂီၢ်ကကရၢကရိရိၣ်ဖှိၣ်ဝဲဒၣ်ဒီးကထိၣ်ယူမၤသကိးတၢ်အဂီၢ်.

(၃) ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်တဘျီဒီးတဘျီအဘၢၣ်စၢၤဆၢကတီၢ်,ကအိၣ်ဒီးတၢ်တူၢ်မူတူၢ်ဒါဝဲ ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်ဒီးကူၣ်လိာ်စံးကတိၤဒီးပာ်လီၤကျဲသနူဂ့ၢ်ဝီတဖၣ်.

(၄) သုးမီၤစိရီၤသနူယုာ်ဒီးကယဲၢ် မီၤစိရီၤသနူခဲလာ်ကလီၤမၢ်ကွံာ်ဝဲဒီးတၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်အဂီၢ်ကကွဲးပာ်လီၤဝဲဒၣ်တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်.

(၅) တၢ်မၤဖျါထီၣ် တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် လၢတၢ်ပာ်ဂၢ်ပာ်ကျၢၤပာ်လီၤအီၤဒ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ခ့ၣ်တၣ်အသိးလၢအိၣ်သူၣ်လီၤအသးလၢ ၂၀၀၈သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ် ဟးဂီၤကွံာ်လံအဖီခိၣ် ကဟ့ၣ်ဝဲဒၣ် ဖီလစံၣ်သနူ တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲ, တၢ်ပၢဆှၢဟံးစုနဲၣ်ကျဲ ဒီးတၢ်ထိၣ်ယူမၤသကိးတၢ်.

(၆) ကစံးကတိၤသကိးဒီးပာ်လီၤဝဲတၢ်လဲလိာ်ကတီၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်ဒီးပာ်ဖျါထီၣ်အီၤဆူ ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်လၢတၢ်ပာ်ဂၢ်ပာ်ကျၢၤအီၤအဂီၢ်.

(၇) ကတီခိၣ်ရိၣ်မဲ တၢ်ကွဲးဝဲဒၣ် တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ်(ပတြိာ်) တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤ တဖၣ် ဒီးတၢ်ကွဲးပတြိာ်အံၤ ကဟံးန့ၢ်ဝဲဒၣ် ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ် အတၢ်ပာ်ဂၢၢ် ပာ်ကျၢၤအဂီၢ်.

(၈) ကတီခိၣ်ရိၣ်မဲ ဝဲတၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ် သဲစး တၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ် လၢတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်အီၤဆူကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်ဒီးမၤန့ၢ်တ့ၢ်တၢ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤ.

(၉) ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး အိၣ်ဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်မူဟံးန့ၢ်ဒါ ဆူ ကမျၢ် တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်.

(၁၀)ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်အပူၤ ဒ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢ တၢ်ကအိၣ်ဖှိၣ် စံးကတိၤအီၤ အဖီခိၣ် ကွဲဝဲဒၣ် ကလုာ်တၢ်ဃူတၢ်ဖိးကီၢ်ပဒိၣ် အကိတိာ် လၢ အဘၣ်ထွဲတဖၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

(၁၁) လၢကနုာ်လီၤပာ်ဃုာ်ပာ်ဂီၢ်ဝဲ လၢ ဂ့ၢ်ဝိဘၣ်ထွဲ(relevant sectors)တဖၣ် တၢ်ထံၣ် လိာ်စံး ကတိၤသကိးအပူၤ

(၁၂) တၢ်ဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ် တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ် ကတုၤလီၤတီၤလီၤဝဲ ဒီးတၢ်ကဲ ထီၣ်လိၣ်ထီၣ် က အိၣ် ထီၣ်ဝဲအဂီၢ် ဒ်အလီၢ်အိၣ်ဝဲအသိး ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး ကရၢ ကရိထီၣ်ဝဲတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ကရူၢ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

ကမံးတံာ်ခီမရျာ်ဒီးတၢ်မၤကရူၢ်တဖၣ်

၁၈. တၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ် ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်အဂီၢ် သနၢၣ်ဘၣ်ထွဲ လၢအလီၢ်အိၣ် တဖၣ် ဘျးစဲမၤသကိးတၢ် ကန့ၢ်အဂီၢ် ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး အကရၢဖိအမဲာ် ညါတၢ်ကဘၣ်ကရၢကရိထီၣ်အီၤဒီး ကလုာ်တၢ်ဃူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် (NUG) ခၢၣ်စးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်ကရၢကရိထီၣ်အီၤဒ်အံၤအပူၤပၣ်ဃုာ်ဝဲဒၣ်ဒီးဒ်သနၢၣ်ဘၣ်ထွဲအသိး ပှၤသ့ပှၤ ဘၣ်အမံၤစရီတဖၣ်လၢ ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကးဒီးကလုာ်တၢ်ဃူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် ဆျၢနုာ်ထီၣ်ဝဲတဖၣ် ဒီးကရၢ ကရိထီၣ်

တၢ်ထိၣ်ဃုမၤသကိးတၢ် ကမံးတံာ်, ခီမရၢၣ် ဒီးတၢ်မၤကရူ၂(joint coordination committees, commissions and working groups)တဖၣ်ဒ်အလီၢ်အိၣ်အသိးသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

၁၉. ကမံးတံာ်, ခီမရၢၣ် ဒီးတၢ်မၤကရူ၂ လၢ ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲတဖၣ် ကဘၣ်ကွဲးလီၤဝဲဒၣ် အတၢ်မၤမူဒါတဖၣ်ဖှိဖှိဖျါဖျါ လီၤတံၢ်လီၤဆဲးဝံၤ တၢ်ကဘၣ် စံးကတိၤ ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤအီၤဖဲ ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကၤ အတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ပှၤန့ၣ်လီၤ.ကမံးတံာ်ဒီးခီမရၢၣ်တဖၣ်ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကၤ အတၢ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤ အဖီခိၣ် ဒ်တၢ်ဘၣ်ထွဲအသိး ဒုးအိၣ်ထီၣ် ဒီး ဟ့ၣ်မူဒါဝဲ တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ကရူ၂တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ်(၄)

တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ်ကလုာ်တၢ်ឃူတၢ်ဖိးကီၢ်ပဒိၣ်တၢ်မၤမူဒါတဖၣ်

၂၀. တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် တၢ်ឃူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် ကဘၣ်မၤဖျါထီၣ်ဝဲခ့ၣ်တၣ်အံၤ အပူၤ ထံရှ့ၢ်ကီၢ်သဲး တၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိတဖၣ်,ထံရှ့ၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်လဲၤကျဲန့ၣ်လီၤ.

၂၁. တၢ်မၤဖျါထီၣ် ခါဆူညါ တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤ လၢ **ကလုာ်တၢ်ឃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ် လိာ်ကီၣ်ကး**(NUCC) ဟ်လီၤတ့ၢ်ဝဲ ကန့ၢ်အဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်ဖိၣ်လိာ်စု မၤသကိးတၢ်ဒီး ထံရှ့ၢ်ကီၢ်သဲး ပၣ်တံၣ် လၢမၤသကိးတၢ်တဖၣ်, ကလုာ်ဒ့ၣ် ပှၤပၢၢ်ဆၢတၢ်ဖိ အကရၢတဖၣ် ဒီး ကမျၢ်ကရၢသဘျ့ တဖၣ် နူၣ်လီၤ.

၂၂. သုးမိၤစိရိၤ သန့ကကတၢၢ်ဝဲဒီးတၢ်သူၣ်ထိၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ် ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်အဂီၢ် ဒ် ကလုာ် တၢ်ឃូတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ် လိာ်ကီၣ်ကး တီခိၣ်ရိၣ်မဲဒီး ကွဲးဟ်လီၤ ဝဲ တၢ်တိာ်ကူၣ် ကျဲၤခိၣ် သ့ၣ် အသိး ကလုာ်တၢ်ឃူတၢ်ဖိးကီၢ်ပဒိၣ် ကဘၣ် ဟ်လီၤဝဲ ဖီလစံၣ်သန့ ဒီး တၢ်တိာ် ကူၣ်ကျဲၤ ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးမၤဖျါထီၣ်ဝဲအမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်နူၣ်လီၤ.

(က)ဒ် ခ့ၣ်တၣ် အဖီတၢၣ်, တၢ်ကွၢ်စိ ဒီးထံရှ့ၢ်ကီၢ်သဲး တၢ်နဲၣ်ကျဲ(Political Roadmap) အိၣ်ဝဲအသိး တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် ကလုာ်တၢ်ឃူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် အဖီလစံၣ်သန့ ဒီး တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ် ဒ်ကိတိာ် ဝဲၤကျိၤဒၣ်ဝဲအသိး ကဘၣ်ဟ်လီၤဒီးမၤဖျါထီၣ်အီၤနူၣ်လီၤ.

(ခ) တၢ်မၤလီၤမၢ်ကွံာ် သုးမိၤစိရိၤ ဒီးကယဲၢ်မိၤစိရိၤ သန့ခဲလၢာ် ကန့ၢ်ကသ့ဝဲအဂီၢ် တၢ်ကဘၣ်မၤ အီၤလၢ ထံရှ့ၢ်ကီၢ်သဲး, မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်, ပှၤဂ့ၢ်ဝီ, ထံဂုၤကီၢ်ဂၤဒီး မိၢ်သိမိၢ်လါဂ့ၢ်ဝီ, တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ ឃာ်ဒီးတၢ်ဒီတဒၢဂ့ၢ်ဝီလၢကျဲအါဘိနူၣ်လီၤ.

၂၃.ထံရှ့ၢ်ကီၢ်သဲးဂ့ၢ်ဝီ

(၁)သုးကရ့ၢ် လၢအဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိကမီၤ ဒီးမၤတပျုာ်တပျီၤ ထံဖိကီၢ်ဖိ ကမျၢ်တဖုအံၤ အတၢ်ပၢတၢ်ပြး တၢ်လဲၤတရံးအသးတဖၣ် အဂံၢ်ကစၢ်လီၤအိၣ်ပတှာ်ဝဲဒီး တၢ်ဘၢၣ်စၢၤ ကတီၢ် **ကလုာ် တၢ်ឃူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်** အတၢ်မၤဖျါထီၣ် တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ် က ဂၢါကျၢၤဆူၣ်ထီၣ်ဝဲအဂီၢ် ကဘၣ်ထိၣ်ឃူမၤသကိးတၢ်ဒီး **ကလုာ် တၢ်ឃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး**နူၣ်လီၤ.

(၂)တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ် ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်အဂီၢ်, ကဘၣ်မၤဝဲဒၣ် ဒ် **ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး**ဖီလစံၣ်တၢ်နဲၣ်ကျဲအတၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

(၃)တၢ်ဘိၣ်ဘၣ်ထူးသံကွံာ်သဲစးတဖၣ် လၢအဆီၣ်ဘံၣ်ဆီၣ်ဘၢ ထံဖိကီၢ်ဖိ ကမျၢၢ်တဖၣ် ကန့ၢ်အဂီၢ်,ကကွဲးပာ်လီၤဒီးဆှၢထီၣ်သဲစးပတြိာ်တဖၣ်လၢကဒီတဒၢဂံၢ်ခီၣ်ထံးပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိ ခွဲးယာ်တဖၣ် ဒီးကွဲးပာ်လီၤဒီးဆှၢထီၣ်အီၤဝံၤဒ် တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် သဲစး အဆၢဒိၣ် (၅) အသိး ဒီးဟံးန့ၢ် တၢ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဝံၤ ကဘၣ် မၤဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိ အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢဒီးသဲစးတၢ်ဒိၣ်စိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၄)ထံဖိကီၢ်ဖိ ကမျၢၢ်အတၢ် ပာ်ဖျါထီၣ် အတၢ်ဘၣ်သး လၢတၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်အပူၤ(Civil Disobedience Movement) တဖၣ် ဃုာ်ဒီး ကမျၢၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် ကအိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တပယူၢ်ယီအဂီၢ် တၢ်ကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါ, ကရၢကရိ, ရိၣ်ဖှိၣ်, ထိၣ်ဃုထိးဖိး, တီခိၣ်ရိၣ်မဲသကိးဝဲဒၣ်တၢ်လၢအလီၢ်အိၣ်တဖၣ်ဒီးမၤဖျါထီၣ်အီၤန့ၣ်လီၤ.

(၅)မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ် ဒီးကျိၣ်စ့ တၢ်အိၣ်ယၢၤ အဂံၢ်ထံးခီၣ်ဘိတဖၣ် လၢကဲထီၣ် တၢ်မၤစၢၤဆီၣ်ထွဲဝဲ သုးမီၤစိရိၤ လၢဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိကမီၤ တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိး အတၢ်မၤတဖၣ် ကဆံးလီၤစှၤအဂီၢ် တၢ်ကပာ်ဖှိၣ်မၤသကိးဒီး ကီၢ်ပူၤ, ကီၢ်ချၢ တၢ်ကရၢကရိတဖၣ် လၢအဆီၣ်ထွဲဝဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ဂ့ၢ်ဝီအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဃုာ်ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၆)တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤ လၢကတုၤအိၣ်ဃီၤဝဲဒၣ်ဆူ တၢ်ဘၢၣ်စၢၤ ကတီၢ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်(NUG) အထံရှၢ်ကီၢ်သဲး အတၢ်ပညိၣ်ဖီတၢၣ်တဖၣ် ကန့ၢ်ဝဲဒၣ်လၢ အဆိအချ့အဂီၢ် မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ် ဒီးကျိၣ်စ့လၢအလီၢ်အိၣ်တဖၣ်တၢ် ကပာ်ဖှိၣ်မၤလၢပှဲၤသကိးဝဲဒၣ်ဒီး ကီၢ်ပူၤကီၢ်ချၢတၢ်ကရၢကရိ လၢအဆီၣ်ထွဲဝဲ ကီၢ်ပယီၤဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ဂ့ၢ်ဝီအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤခဲလာ်န့ၣ်လီၤ.

(၇)ထံကီၢ်ဘီမုၢ်ဖိရၣ်တဖၣ်(International fora), တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ရိဖှိၣ်တဖၣ်အပူၤ တၢ်သုတတူၢ်လိာ်ပာ်ပနီၣ် သုးကရူၢ်တဂ့ၤအဂီၢ် တၢ်ကပာ်ဖှိၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး ကရူၢ်ကရၢ ခဲလာ်လၢအဆီၣ်ထွဲဝဲကီၢ်ပယီၤဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂၄.ထံဂုၤကီၢ်ဂၤဂ့ၢ်ဝီ

(၁) တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ် ကရ့ၣ်စံၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကန့ၢ်အဂီၢ်, ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်ထံကီၢ် ပဒိၣ်တဖၣ် ကသ့ၣ်ညါပာ်ပနီၣ်, ကဆီၣ်ထွဲ ဒီးတၢ်ပာ်ဖှိၣ်မၤသကိးတၢ် ကအိၣ်ထီၣ် အဂီၢ် တၢ်ကမၤအီၤန့ၣ်လီၤ..

(၂) ဒ်ထံဂုၤကီၢ်ဂၤ ဖိလစံၣ်သနူအသိး, ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ် အဖုအကရၢတဖၣ် တၢ်သ့ၣ်ညါ ဟ်ပနီၣ် တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် တၢ်ဃုထၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် ဖိးသဲစး ကအိၣ်ထီၣ်၀ဲဒၣ်အဂီၢ် တၢ်ကဟ်ဖှိၣ် မၤသကိးတၢ်ဒီး ဘီမုၢ်စၢဖှိၣ်ကရၢ ဃုာ်ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ် ထံကီၢ်ပဒိၣ် တဖၣ် ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ် တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၃) ဒ်ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်သဲစးတဖၣ် အိၣ်၀ဲအသိး, တၢ်ကမၤအီၤ ဒ်သိးတၢ်ကဆဲးလီၤဘၣ်၀ဲ မံၤပနီၣ် ဖဲဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ် ထံကီၢ်တဖၣ် လံာ်ဃံးဃာ်တဖၣ် လၢတၢ်ဒီတဒၢ ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဒီးကီၢ်စၢဖှိၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်တဖၣ်ကန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(၄) တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ် သ့ၣ်တၢ်မၤရဲၣ်တဖၣ် တၢ်ကဟ်ဖှိၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး တံၤသကိး ထံကီၢ်တဖၣ်လၢအဆီၣ်ထွဲ၀ဲဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ဂ့ၢ်၀ီတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

(၅) ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်ထံကီၢ်အတဝၢတဖၣ် တြီတံၢ်ဂ့ၢ်၀ီ၀ဲဒၣ် သုးကရူၢ်လၢ ဟံးန့ၢ် တၢ်စိ က မီၤ တုၤလီၤတီၤလီၤ ကန့ၢ်၀ဲဒၣ်အဂီၢ် ဒီးတၢ်လိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်အီၤလၢ ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ် ကွီၢ်ဘျီၣ် လၢတၢ်ဟံးဂ့ၢ်၀ီကန့ၢ်အဂီၢ်တၢ်ကမၤအီၤလၢမီၢ်သီမီၢ်လါအကျါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂၅.မုၢ်ကျိၤ၀ဲၤကွာ်ဂ့ၢ်၀ီ

(၁)မုၢ်ကျိၤ၀ဲၤကွာ် ဒီးကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်၀ီ တၢ်အိၣ်ဃၢၤ ဂံၢ်ထံးခိၣ်ဘိတဖၣ်လၢ အကဲထီၣ်၀ဲ တၢ်မၤစၢၤဆီၣ်ထွဲ သုးကရူၢ် အမၤတပျုာ်တပျီၤတၢ်တဖၣ် ကဆဲးလီၤစှၤလီၤ၀ဲအဂီၢ် တၢ်ကမၤသကိးတၢ်ဒီး ထံလီၢ်ကီၢ်ပူၤဒီးထံဂုၤကီၢ်ဂၤ တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်လၢအလူၤပိာ်မၤထွဲ၀ဲ ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်နီၣ်ထိၣ်(International norms)ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်တူၢ်မူတူၢ်ဒၢ,တၢ်ဟံးမူဟံးန့ၢ်ဒၢ, အိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဖျိအိၣ်ဖျါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၂)တၢ်ကမၤ၀ဲဒၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ် အဂံၢ်ခိၣ်ထံး မုၢ်ကျိၤ၀ဲၤကွာ် ကဂ့ၤထီၣ်အဂီၢ်, ကျိၣ်စ့ တၢ်လဲၤတရံးအသး ကဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်၀ီဒီး တၢ်မၤလၢပှဲၤန့ၢ်၀ဲ ကျိၣ်စ့ တၢ်လိၣ်ဘၣ်တဖၣ် ကန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(၃)တၢ်ဒီတဒၢဒီး မၤဖှံထီၣ်န့ၢ် မုၢ်ကျိၤ၀ဲၤကွာ် တၢ်၀ံတၢ်ယိးတဖၣ် လၢအိၣ်ထီၣ်၀ဲ ခီဖျိ သုးကရူၢ် ဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိကမီၤ အတၢ်မၤတဖၣ် လၢကမျၢ်တဖၣ် အဖီခိၣ် ကန့ၢ်အဂီၢ် တၢ်ကဟ်လီၤ တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်ဒီးမၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

(၄)တၢ်ကကွဲးပာ်လီၤ မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ် ဖိလစံၣ်သနူ လၢအဖိးမံဒီး တၢ်သူၣ်ထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂၆.ပှၤဂ့ၢ်ဝီ

(၁)လၢတၢ်ထီဒါမၤလီၤပှိၢ် မီၤစိရိၤအပူၤ ပၣ်ဃုာ်ဝဲဒ္ ၣ် အစိၤတဖၣ်အစိၤအဃိ ဒီးခီဖျိလၢ မီၤစိရိၤ အမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်, ပှၤဂ့ၢ်ဝီ, သုးဂ့ၢ်ဝီ တၢ်ဆီၣ်နံး သအုးသပှိၤတဖၣ်အဃိ ကလုာ်ဒှၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိခဲလၢာ်လၢအလဲၤဃ့ၢ်အိၣ်ကဒုဝဲဝဲဒၣ်လၢထံဂုၤကီၢ်ဂၤတဖၣ်မ့ၢ်သးအိၣ်ပတံထီၣ်ဝဲ လၢကကဲထီၣ်ဘၣ်က့ၤ ကီၢ်ပယီၤထံဖိကီၢ်ဖိ သၢပျၢၤ တၢ်မၤကလဲၤ အသးဘျ့ဘျ့ဆှိဆှိအဂီၢ် တၢ်ကရဲၣ်ကျဲၤမၤန့ၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ.လၢန့ၢ်အမဲာ်ညါဘၣ်ထွဲတၢ်ကအိၣ်ဆိးဘၣ်ဝဲလၢကီၢ်ပယီၤပူၤ ထီဘိအဂီၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်တၢ်ကဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤန့ၢ်အီၤလီၤ.

(၂)သုးကရူၢ် ဟံးဆူၣ် တၢ်စိကမီၤ အတၢ်ဆီၣ်တံၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ်အဃိ ပှၤလၢဘၣ်ဃ့ၢ်မံ့ ဟးဖျိးတဖၣ်, ပှၤဂ့ၢ်ဝီမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်ဒီး ပှၤလၢ အတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူ ဘၣ်ဒိဝဲတဖၣ် ပှၤဂ့ၢ်ဝီ တၢ်ဒိသူၣ်ဒိသးတၢ်မၤစၢၤဆီၣ်ထွဲအီၤကန့ၢ်အဂီၢ် တၢ်ကပာ်ဖှိၣ် မၤသကိးတၢ်ဒီး ဘီမုၢ်စၢဖှိၣ်ကရၢ,ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်တၢ်ကရၢကရိလၢဟ့ၣ်မၤစၢၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၃)ပှၤပတီၢ်မုၢ်, ဂံၢ်ခိၣ်ထံး ပှၤတီၤပတီၢ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ်ဆိးအိၣ်အီ ကဘၣ်လိာ်ဘၣ်စး အဂီၢ် တၢ်ကရဲၣ်မၤအီၤဇ်တၢ်သ့အိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

(၄)တၢ်ကမၤဝဲဒၣ်ဇ်သိးတၢ်ကဒိးန့ၢ်ဘၣ်ပှၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးပှၤသ့ပှၤဘၣ်တဖၣ်လၢအလဲၤတုၤ ဝဲဒၣ်ဆူထံဂုၤကီၢ်ဂၤတဖၣ်အတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ

၂၇.တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢဒီးတၢ်ဒီတဒၢဂ့ၢ်ဝီ

(၁)တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် ကထိၣ်ဃုမၤသကိးတၢ်ဒီး **ကလုာ် တၢ်ဃူ တၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး**ဘၣ်ထွဲ ထံဖိကီၢ်ဖိ တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ ဒီးတၢ်ဒီတဒၢ

အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်,တၢ်ဒီတဒၢကီၢ်စၢဖှိၣ်အဂီၢ်ကကွဲးပာ်လီၤဝဲဒီကလုာ်ပတီၢ်တၢ်ဒီတဒၢ အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်ဒီးမၤဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၂)သဲစးအတၢ်ဒိၣ်စိဒီး တၢ်ဒီတဒၢထံဖိကီၢ်ဖိ ကမျၢ်အတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢကန့ၢ်အဂီၢ် တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် တၢ်ယူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်ကဘၣ်ကွဲးပာ်လီၤဝဲ တၢ်ဒီတဒၢထံဖိကီၢ်ဖိ ကမျၢ် အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအဆိအချ ဒီးမၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

(၃)တၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ,ဒီး

(၄)တၢ်ဒီတဒၢ ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် လၢအိၣ်ဝဲဒၣ် ဖဲကီၢ်စဲၣ်ဘၣ်ထွဲအပူၤအဂီၢ် ဖဲတၢ်မၤဝဲဒၣ် ကမျၢ် တၢ်ဘံၣ်တၢ်ဘၢ အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ အဆၢကတီၢ် တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် တၢ်ယူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် ကသ့ၣ်ညါပာ်ပနီၣ်ဝဲဒၣ် ကလုာ်ဒူၣ် တၢ်ပၢ်ဆၢ အတၢ်ကရၢကရိ တဖၣ် လၢအိၣ်သူၣ်လီၤအသး ဒီး ဟူးဂဲၤဝဲဒၣ် ဖဲကီၢ်စဲၣ်အပူၤတဖၣ် အတၢ်မ့ၢ်တၢ် ဒီး ကဘၣ်ထိၣ်ယူမၤသကိးန့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ်(၅)

တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲစး

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖိၣ်သဲစး

၂၈. တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ်အဂီၢ် ကီၢ်စၢဖိၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲစးတၢ်စိကမီၤ အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ကီၢ်စၢဖိၣ်ပတီၢ် ဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်လၢ ဘၣ်တၢ်ဃုထၢထီၣ်အီၤ ဖဲ ၂၀၂၀ နံၣ်, ကီၢ်ဒီဘ့ၣ် ပၣ်တံၣ်အါဖှ တၢ်ဃုထၢ အမူးလၢ အတပၢ်ဖိၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး သုးကရူၢ်လၢ အဟံးန့ၢ်ဆူၣ်တၢ်စိကမီၤ တဖၣ်ဘၣ် န့ၣ်လီၤ.

၂၉. တၢ်ကဘၣ်ကရၢကရိထီၣ်**ကီၢ်စၢဖိၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်**(CRPH)ဒီး ကီၢ်စၢဖိၣ် ပတီၢ် ဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စး တဖၣ် လၢအမၤနၢၤတ့ၢ်ဝဲဒၣ် ၂၀၂၀ နံၣ်, ကီၢ်ဒီဘ့ၣ် ပၣ်တံၣ် အါဖှ တၢ်ဃုထၢ အမူးဒီး တူၢ်လိာ်ဝဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရၠၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တၣ် ဒီး အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဝဲ လၢကပၢ်ဖိၣ် မၤဖျါထီၣ်ဝဲ, တပၢ်ဖိၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး သုးကရူၢ်လၢ အဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိကမီၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃၀. **ကီၢ်စၢဖိၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ် ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်**(CRPH)န့ၣ်, ဖဲမၤဝဲဒၣ် တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ဘၣ်စၢၤ ကတီၢ်သဲစးဂ့ၢ်ဝီအဆၢကတီၢ်, ဒ်တၢ်ကွၢ်စိ, တၢ်ပညိၣ် ဒီးထံရှုၢ်ကီၢ်သဲး တၢ်လဲၤကျဲ လၢအအိၣ်ဝဲဒၣ် ဖဲဒံၣ်မိၣ်ကရၠၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တၣ်ပူၤအသိး တၢ်မၤဖျါထီၣ်ဝဲ ဖိလစံၣ်သနူ ဒီးတၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ် သ့ၣ်တၢ်မၤရဲၣ်တဖၣ် လၢ**ကလုာ်တၢ်ဃူ တၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ် လိာ် ကီၣ်ကး** ပာ်လီၤဝဲဒၣ်တဖၣ်ကန့ၢ်အဂီၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲသဲစးလၢအလီၢ်အိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃၁. **ကီၢ်စၢဖိၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်**(CRPH) န့ၣ်, တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် သဲစးဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤတဖၣ် ဒ်ဒံၣ်မိၣ်ကရၠၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တၣ် အိၣ်ဝဲအသိး, ကဘၣ်မၤဝဲဒၣ်လၢ အဖိးမံလိာ်သးဒ် ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး ကီၣ်ကး ပာ်လီၤဝဲဒၣ် တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် အတကွိၣ်အသိး, ကကူၣ်လိာ်စံးကတိၤ ဒီးမၤန့ၢ်ဝဲ တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဘၣ်ထွဲ ကျဲသနူဝံၤ ကဘၣ်မၤဝဲ တၢ်ဘှီဘၣ်,တၢ်ထူးသံဒီးတၢ်ပာ်ပနီၣ်လီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃၂. ဒ်ခ့ၣ်တၣ်အံၤအသိးတၢ်ကမၤဖျါထီၣ်ထံရှုၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်လဲၤကျဲဒီးတၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် အမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်အဂီၢ်တၢ်မၤလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲစးလၢအလီၢ်အိၣ် ကန့ၢ်အဂီၢ် ကီးဝဲကီၢ်စၢဖိၣ် ဘျီၣ်ဒိၣ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ်သ့န့ၣ်ျလီၤ.

၃၃. တၢ်ကဘိၣ်ဘၣ်, ထူးသံ, သဲစးတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢ အဆိၣ်ဘံၣ်ဆိၣ်ဘၢ ထံဖိကိၢ်ဖိခဲတဖၣ်ဒီး တၢ်ကဘၣ် ကွဲးပာ်လီၤ သဲစး တၢ်သိၣ်တၢ်သီ လၢအဒိတဒၢဝဲဒၣ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံး ပှၤဂ့ၢ်ဝီ ခွဲးယာ် နှၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိၣ်(၆)

တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ်တၢ်ပၢတၢ်ပြး

ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်တၢ်ပၢတၢ်ပြး

၃၄. တၢ်မၤဖျါထီၣ် တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် တၢ်ပၢတၢ်ပြးတၢ်မၤအမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်အဂီၢ် တၢ်ကဘၣ် ကရၢကရိထီၣ်ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးကီၢ်ပဒိၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃၅. ကီၢ်စၢဖှိၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စး ကမံးတံာ် ကရၢကရိဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် ကလုာ်တၢ်ဃုဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်န့ၣ်ကဘၣ်ထိၣ်ဃုဟံးန့ၢ်ဝဲဒၣ်ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး အတၢ်ဘၣ် သးဒီးမၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

၃၆. ကီၢ်ခိၣ်ဒီး ကီၢ်ခိၣ် (၂) န့ၣ် မ့ၢ်ထံကီၢ် ခိၣ်နၢ်အထိကတၢၢ်(Head of the State)တဖၣ် လၢ အဆၢထၢၣ်ခၢၣ်စးဝဲထံကီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၃၇. ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကိတိာ် ခိၣ်ကျၢ်န့ၣ် မ့ၢ်**တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် ကလုာ်တၢ်ဃုဖိးကီၢ်ပဒိၣ်** ခိၣ်နၢ်အဒိၣ် ကတၢၢ်န့ၣ်လီၤ.

၃၈. ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကိတိာ်ခိၣ်ကျၢ် ဒီးတၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် ကလုာ်တၢ်ဃုဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် ကဘၣ်တူၢ်မူတူၢ်ဒါဝဲ ဒၣ်**ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကးဒီးကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်**န့ၣ်လီၤ.

၃၉. တၢ်ကရၢကရိသူၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်ဒီးပှၤလၢ တၢ်ဟ် ဖျါအီၤလၢလာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၁) ကီၢ်ခိၣ်
(၂) ထံကီၢ်အပှၤကူၣ်လိာ်တၢ်
(၃) ကီၢ်ခိၣ်(၂)(တၢတဂၤ)
(၄) ကီၢ်ခိၣ်(၂)(ခံဂၤတဂၤ)
(၅) ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကိတိာ်ခိၣ်ကျၢ်
(၆) ကီၢ်စၢဖှိၣ်ကိတိာ်တဖၣ်ဒီးကိတိာ်သဃဲၤတဖၣ်
(၇) ကီၢ်စၢဖှိၣ်ပီၢ်ရီခိၣ်ကျၢ်
(၈) ကီၢ်စၢဖှိၣ်ပှၤသမံသမိးကျိၣ်စ့ဂ့ၢ်ဝီခိၣ်ကျၢ်

၄၀. တၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရှၣ်စံၣ်ခ္ၣ်တၣ် ထံရှ့ၢ်ကီၢ်သဲး တၢ်လဲၤကျဲဒီး ထံရှ့ၢ် ကီၢ်သဲး ဖီတၢၣ်ကန့ၢ် အဂီၢ်န့ၣ် ထံကီၢ် အပှၤကူၣ်လိာ်တၢ် ကဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဝဲ ဒၣ်တၢ်ဘၣ်စၢၤ

ကတီၢ်ကလှာ်တၢ်ဃုဖိးကီၢ်ပဒိၣ်ဇ်တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ကွဲးလီၤဟ်လီၤအီၤလၢအဖိး မံဒီးဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရှၣ်စံၣ်ခ့ၣ်တၣ်နှ့ၣ်လီၤ.

၄၁. ထံကီၢ် အပှၤကူၣ်လိာ်တၢ် လီၢ်လၤသးသမူ အယူာ်နှ့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်ဒၣ်ဇ် တၢ်ဘၣ်စၢၤ ကတီၢ် ကလှာ်တၢ်ဃုဖိးကီၢ်ပဒိၣ်သးသမူအယူာ်အသိးနှ့ၣ်လီၤ.

၄၂. တၢ်ကွဲးပာ်လီၤဒီးဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ် တၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိလၢ အပၣ်ဝဲဒၣ်ဖဲခ့ၣ်တၣ်အပူၤ ဒီး တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် ကလှာ်တၢ်ဃုဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် အဖီလစံၣ်သန္ ဒီး တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ် သ့ၣ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အဂီၢ်, ကီၢ်စၢဖှိၣ် ကိတိာ်ခိၣ်ကျၢ် ကကူၣ်လိာ်ထိၣ်ဃုဝဲဒၣ်ဒီး ကလှာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး ဒီးဟ့ၣ်လီၤမူဒါ ဒီးမၤတၢ်ပၢစိကမီၤ ဆူ ပှၤနှ့ၢ်စိကမီၤ တၢ်ကရၢကရိတဖုဖုမ့ၢ်ဂ့ၤ,ပှၤတဂၤဂၤမ့ၢ်ဂ့ၤဒီးပှၤတဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤသ့ဝဲနှ့ၣ်လီၤ.

၄၃. တၢ်ဘၣ်စၢၤ ကတီၢ် ကလှာ်တၢ်ဃုဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် ကဘၣ်ထိၣ်ဃုမၤသကိးတၢ်ဒီး ကလှာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး ဒီးကွဲးပာ်လီၤဝဲ ကီၢ်စၢဖှိၣ် အပတီၢ် တၢ်ဘၣ်စၢၤ ကတီၢ် တၢ်ပၢတၢ်ပြးတၢ်မၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်လီၤ.

၄၄. ကိတိာ်ဘၣ်ထွဲတဖၣ် **ကမၤဖိးမံ**(Facilitate) ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ ဂ့ၢ်ဝီဘၣ်ထွဲ ကမံးတံာ် ဒီးခီ မရှၣ်တဖၣ် လၢပၣ်ဃုာ်ဒီး ဘျီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စးတဖၣ်, ကလှာ်ဒူၣ် ပှၤပၢၢ်ဆၢတၢ်ဖိ အတၢ် ကရၢကရိတဖၣ်, ဂံၢ်ခီၣ်ထံး ကရၢသဘျ့တဖၣ် ဒီးပှၤလၢ ကြၢးဝဲဘၣ်ဝဲတဖၣ် လၢတၢ်ဒုး လိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ် တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ် ကလှာ်တၢ်ဃုဖိး ကီၢ်ပဒိၣ် အဖီလစံၣ် သန္ ဒီး တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ် လၢဘၣ်လိာ်ဖိးမံဒီး**ကလှာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး(NUCC)** အဖီလစံၣ်သန္ လၢဘၣ်တၢ်ဟ်ဂၢၢ်ဟ်ကျၢၤအီၤ လၢ ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်နှ့ၣ်လီၤ.

၄၅. ကီၢ်ခိၣ် မၤတၢ်မၤမူဒါ မ့ၢ်တနံ့ၢ်သၢပျၢၤ ကီၢ်ခိၣ် (၂) (တၢတဂၤ) ကဘၣ်မၤမူဒါ လၢ ကီၢ်ခိၣ် အခၢၣ်စးနှ့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ခိၣ်(၂)(တၢတဂၤ)မၤကီၢ်ခိၣ်တၢ်မၤမူဒါမ့ၢ်တနံ့ၢ်သၢပျၢၤ, ကီၢ်ခိၣ်(၂)(ခံဂၤ တဂၤ)ကဘၣ်ဟံးန့ၢ်မၤဝဲဒၣ်ကီၢ်ခိၣ်ပတြိာ်အမူအဒါနှ့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိၣ်(၇)

တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ဂ့ၢ်ဝီ

၄၆. တၢ်ဘၣ်စၢၤအဆၢကတီၢ်,တၢ်ဂ့ၢ် ဘၣ်ထွဲစံၣ်ညီၣ်ပီတ့ဂ့ၢ်ဝီနှ့ၣ် ကလုာ်ဒူၣ် တၢ်ပၢၢ်ဆၢကရၢ တဖၣ် အဟီၣ်ကဝီၤ လၢ အအိၣ်တ့ၢ်ဝဲဒၣ်ဖဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်အပူၤတဖၣ် အတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ ဂ့ၢ်ဝီအ သနူနှ့ၣ်မ့ၢ်အဖိးသဲစးနှ့ၣ်လီၤ.

၄၇. တၢ်ဘၣ်စၢၤအဆၢကတီၢ် ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့စီကမီၤ နှ့ၣ် အိၣ်ဝဲဒၣ်ဒီး **ကမျၢ် စံၣ် ညီၣ်ကွီၣ်ဘျီၣ်**တဖၣ် လၢ **ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဖိၣ်** သ့ၣ်ညါ ပာ်ပနီၣ်အီၤတဖၣ် မ့ၢ်ဂ့ၤ, ကလုာ်ဒူၣ် တၢ်ပၢၢ်ဆၢကရၢတဖၣ် အဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ ကမျၢ် **တၢ်စံၣ် ညီၣ်ပီတ့သနူ တၢ်မၤအကျဲ** လၢသူၣ်ထီၣ် ဆီလီၤဝဲဒၣ် တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်တဖၣ် အပူၤနှ့ၣ်လီၤ. **တၢ်စံၣ် ညီၣ်ပီတ့ စီကမီၤ** တဖၣ်တၢ်စူးကါအီၤဖဲ စံၣ်ညီၣ်ကွီၢ်ဘျီၣ်တဖၣ် အံၤသ့ဝဲဒၣ်ဒီးကဘၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့သနူ လၢအသဘျ့ ဒီးတီဝဲတြၢ်ဝဲနှ့ၣ်လီၤ.

၄၈. ကီၢ်စဲၣ်, ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ယူၣ်နူး အဘၢၣ်စၢၤ, ဘၣ်ထွဲ တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ဂ့ၢ်ဝီ အဖီခိၣ် တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘှီလိာ်တဖၣ် အလီၢ်မ့ၢ်အိၣ်လၢ တၢ်ကကျဲၤဘၣ်လိာ်အီၤ သၢပှၢၤ, တၢ်ကျဲၤဘၣ်လိာ်အီၤအဂီၢ် **ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး**ကဒုးအိၣ် ထီၣ်ဝဲဒၣ် **တၢ်မၤဖိးမံ သဲစးဂ့ၢ်ဝီ ကမံးတံာ် သဃဲၤ**(Judicial joint coordination committee) လၢ ကီၢ်စဲၣ် ဒီးဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နူးပှၤနှ့ၢ်စီကမီၤစံၣ်ညီၣ်တၢ်ပၢခၢၣ်စး(Judicial authorities)တဖၣ်နှ့ၣ်လီၤ.

၄၉. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် အကရၢဖိ လၢအမ့ၢ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် ဒီးဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နူးအ စံၣ်ညီၣ်ကွီၢ်တဖၣ် အိၣ်ဒီး တၢ်သဘျ့လၢ စံၣ်ညီၣ်ပီတ့အပူၤ ဒီးကဘၣ်တူၢ်မူတူၢ်ဒါဒၣ်ထဲ သဲစးဓိၤနှ့ၣ်လီၤ. လုၢ်လၢ်ထူသနူသဲစးတဖၣ် လၢတထီဒါဝဲဒၣ် ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိ ခွဲးယာ် တဖၣ်နှ့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ပာ်ကဲအီၤဒီးလူၤပိာ်မၤထွဲအီၤနှ့ၣ်လီၤ.

၅၀. တၢ်ဘၣ်စၢၤကတီၢ်, စံၣ်ညီၣ်ကွီၢ်တဖၣ်, မ့တမ့ၢ်လၢ အကူၣ်ထီၣ်ဆိဝဲဒၣ်အဃိမ့ၢ်ဂ့ၤ, မၤက ဘျံးကဘျၣ်တၢ်အဃိမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပူၤထီၣ်ဒီးလုၢ်သ့ၣ်ခါပတာ်ဝဲ သဲစးတၢ်သိၣ်တၢ်သီတဖၣ်အဃိ မ့ၢ်ဂ့ၤ, အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ် ဘၣ်ထွဲ တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ဂ့ၢ်ဝီတဖၣ်နှ့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ပျဲပူၤအီၤလၢတၢ်ဟံးဂ့ၢ်ဝီလိာ်ဘၢလိာ်ကွီၢ်အီၤနှ့ၣ်လီၤ.

၅၁. တၢ်ဘၣ်စၢၤ အကတီၢ် စံၣ်ညီၣ်ကွီၢ်ဘျီၣ်တခါ အတၢ်ကလုၢ်(မ့တမ့ၢ်)အတၢ်စံၣ်ညီၣ် တမံၤနှ့ၣ် ကဘၣ်အိၣ်ဝဲဒီး **တၢ်စီကမီၤ အတၢ်စၢဃာ်**(binding) လၢပှၤဘၣ်ထွဲခဲလၢာ်ဒီး တၢ်ပၢတၢ်ပြး ဝဲၤကျိၤဝဲၤဒ့ ခဲလၢာ်အဖီခိၣ်နှ့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ်(၈)

ကီၢ်စဲၣ်,ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နံးတဖၣ်အတၢ်ပၢတၢ်ပြး,တၢ်ဒုးအိၣ်ထိၣ်သဲစး ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့တဖၣ်

၅၂. ဒ်ခွၣ်တၣ်အံၤအပူ ၤတၢ်သူၣ်ထိၣ်ဆီလီၤ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် အဂံၢ်ထံးအသိး, ဒ်ကီၢ်စဲၣ်, ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နံးတဖၣ် တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၢလီၤသး ခွဲးယာ် အဖီခိၣ် ကီၢ်စဲၣ်, ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နူးတဖၣ် ဒ်အလီၢ် အိၣ်အသိး ကရၢကရိဒုးအိၣ်ထိၣ်ဝဲ သဲစးတၢ်ဘျ၊, တၢ်ပၢတၢ်ပြး ဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ တၢ်သူၣ်ထိၣ်ဆီလီၤအကါ့အဂီၤတဖၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

၅၃. ကီၢ်စၢဖိၣ် ဒီးကီၢ်စဲၣ်, ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ယူၣ်နံးတဖၣ် အဘၢၣ်စၢၤဘၣ်ထွဲ တၢ်ဒုးအိၣ်ထိၣ် သဲစး တၢ်ဘျ၊, တၢ်ပၢတၢ်ပြး ဂ့ၢ်ဝီ ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ ဂ့ၢ်ဝီ အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဝီတဖၣ် တၢ်ကဘၣ် ကဘၣ်ထိၣ်ဃှဖိးမံအီၤဖဲကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကးနူၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ်(၉)

တၢ်လဲလိာ်အဆၢကတီၢ်တၢ်ကတဲာ်ကတီၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤတဖၣ်

၅၄. ဖဲတၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ်အံၤန့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ကရၢကရိဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ် တၢ်ကွဲးပာ်လီၤ **တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်**(Transitional Constitution)အတၢ်မၤကရူၢ်တဖုန့ၣ်လီၤ.

၅၅. **တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်**(Transitional Constitution)န့ၣ် တၢ်ကဘၣ် ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဆိအီၤ လၢ **ကလုာ်တၢ်ဃူတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး**(NUCC) ဒီး တၢ်ကဘၣ် ဆှၢထီၣ်အီၤ ဆူကမျၢၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်ဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

၅၆. တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် မ့ၢ်တလၢထီၣ်ကွံာ်ဒီး ဒ်တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ် အိၣ်ဝဲအသိး **ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး**(NUCC) ကဘၣ်ကရၢကရိ သူၣ်ထီၣ် **တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ် ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်**(TNUG) ဒီးဂံၢ်ဘါကရူၢ်စုာ်စုာ် အတၢ်ပၣ်ဃုာ်ဝဲဒၣ် လဲၢ်လဲၢ်ဃဲၢ်ဃဲၢ်န့ၣ်လီၤ.

၅၇. မ့ၢ်ဝံၤန့ၣ် ဒ်တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ် အိၣ်ဝဲအသိး **ကလုာ်တၢ်ဃူ တၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်**(NUG) ကဘၣ်ဟ့ၣ်လီၤက့ၤဝဲ မၤတၢ်ပၢစိကမီၤ ဆူ **တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ် ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး ကီၢ်ပဒိၣ်**(TNUG)တဘျီဃီန့ၣ်လီၤ.

၅၈. ကမျၢၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ် မၤဖျါထီၣ် ဒီးပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤ သဲစးတၢ်ဘျၢ နီၢ်ဂံၢ် (၅၆) ဒီး (၅၇) ဖဲမ့ၢ်ဝံၤတကတီၢ်ဃီန့ၣ် **ကလုာ်တၢ်ဃူတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး**(NUCC)ကဘၣ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤဝဲဒၣ် လၢ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တၣ် အကူာ် (၂), တၢ်လဲလိာ်ကတီၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တြူာ်သံကွံာ်အီၤဝံၤလံန့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိၣ်(၁၀)

တၢ်ဘီၣ်ဘၣ်မၤပှၤခွၣ်တၣ်အဂ့ၢ်

၅၉။ ဒ်ထံရူၢ်ကီၢ်သဲး အတၢ်လဲလိာ် ဒီးအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ အိၣ်ဝဲအသိး တၢ်မ့ၢ်အဲၣ်ဒိးဘီၣ်ဘၣ် **တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢ ခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ** (Transitional Constitutional Arrangements)သၢပျၤ **ကလုာ် တၢ်ဃူတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး**(NUCC) ကဘၣ်ဘီၣ်ဘၣ်မၤပှၤအီၤ ဒ်တၢ်မၤ အကျိၤအကျဲၤ အိၣ်ဝဲအသိးဝံၤ, တၢ်ကဘၣ်တၢ် ဆှၢထီၣ်အီၤ ဆူ ကမျၢ်တၢ်အိၣ်ဖိုၣ်ဖးဒိၣ်ဒီးဟံးန့ၢ်တၢ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤန့ၣ်လီၤ။

အဆၢဒိၣ်(၁၁)

သဲစးတၢ်ဘျၢထီရီၤတဖၣ်(General Provisions)

၆၀. ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တၣ် အကူာ်(၂) အသးသမူန့ၣ် ကကတၢၢ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်ဖဲ တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတိၢ်သဲစးတၢ်ဘျၢခိၣ်သ့ၣ်အသးသမူစးထီၣ်နုာ်လီၤဝဲအဆၢကတိၢ်န့ၣ်လီၤ.

၆၁. စးထီၣ်လၢ၂၀၂၁ နံၣ် လါဖ့ၤဘြူၤအါရံၣ်(၁)သီ အနံၤ, သဲစးတၢ်ဘျၢ, တၢ်နဲၣ်လီၤ ဒီးတၢ်ကလုၢ် လၢသုးကရူၢ် ဟံးန့ၢ်ဆူၣ် တၢ်စိကမီၤ အတၢ်ထုးထီၣ်ရၤလီၤခဲလၢာ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ထုးထီၣ် တၢ်ကလုၢ်နဲၣ်လီၤလၢတမ့ၢ်တၢ်ဖိးသဲစးဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

၆၂. တချူးဒံးဖဲ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တၣ်အံၤ တၢ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤအီၤ နှၢ်ဝဲဒၣ် အဆၢကတိၢ် ကယဲၢ် သဲစးတၢ်ဘျၢ, တၢ်နဲၣ်လီၤ, တၢ်ကလုၢ် ဒီးလံာ်စိာ်စုတဖၣ် လၢ **ကီၢ်စၢဖိၣ် ဘှီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်** ထုးထီၣ်ဝဲတဖၣ်, မ့ၢ်တထီဒါ ဒီးဖဲၣ်ဒရဲၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကရၢၣ်စံၣ် ခ့ၣ်တၣ်အံၤ သၢပှၢၤ မ့ၢ်တၢ်အဂၢၢ်အကျၢၤန့ၣ်လီၤ. သဲစးတၢ်ဘျၢ, တၢ်နဲၣ်လီၤ, တၢ်ကလုၢ် ဒီးလံာ်စိာ်စု လၢအတဖိးမံဒီး ခ့ၣ်တၣ်အံၤတဖၣ်, **ကီၢ်စၢဖိၣ် ဘှီၣ်ဒိၣ်ခၢၣ်စး ကမံးတံာ်** ကမၤဝဲ **တၢ်ကူၣ်လိာ်ထိၣ်ဃု ဖီလစံၣ်သန့**(Policy deliberation)ဒီးဘှီဘၣ်ပာ်လီၤအီၤ, တြူာ်သံကွံာ်အီၤလၢအဖိးမံဝဲဒီး **ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး**(NUCC)ကွဲးပာ်လီၤဝဲဒၣ်တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် အတက္ဂိၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

၆၃. တၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ် ခ့ၣ်တၣ်အံၤ အဖီတၢၣ် ဒီးတၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်ရဲၣ် တၢ်ကျဲၤ တဖၣ်အဆၢကတိၢ်, ထံရူၢ်ကီၢ်သဲးတၢ်အိၣ်သးတၢ်လဲလိာ်အိၣ်ထိၣ်ဝဲအဃိ, အလိၢ်မ့ၢ်အိၣ်လၢ တၢ်ကပာ်ဖှိၣ်ဘှီဘၣ်မၤအါထီၣ် တၢ်တိာ်ကူၣ်ကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ တဖၣ်သၢပှၢၤ **တၢ်မၤကရူၢ်**(Working Team)ဘၣ်ထွဲလၢ**ကလုာ်တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး**(NUCC) ဟ့ၣ်လီၤဝဲ **မူဒါတၢ်မၤပၢ**(Mandate) အဖုအကရၢ ကကွဲးပာ်လီၤဝဲဒၣ်ဝံၤ ကဘၣ်တၢ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤက့ၤအီၤဖဲကမျၢၢ်တၢ်အိၣ်ဖှိၣ်ဖးဒိၣ်န့ၣ်လီၤ.

၆၄. ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကး အကရၢဖိ ကီးကရၢဒဲး ကဘၣ်တူၢ်မူတၢ်ဒါဝဲ ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိးတၢ်ကူၣ်လိာ်ကီၣ်ကးန့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ်(၁၂)

တၢ်အၢၣ်လီၤအီလီၤဘၣ်ထွဲတၢ်သူၣ်ထီၣ်ဖဲၣ်ဒရဲၣ်ဒံၣ်မိၣ်ကရ့ၣ်စံၣ်ကီၢ်စၢဖှိၣ်တဖၣ်

ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်ကူၣ်လိာ် ကီၣ်ကး အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်,တၢ်ဘၢၣ်စၢၤကတီၢ် **ကလုာ် တၢ်ဃုတၢ်ဖိးကီၢ်ပဒိၣ်** အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်, တၢ်ဘၢၣ်စၢၤအဆၢကတီၢ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲစးတၢ်ဘျၢ တၢ်မၤတဖၣ်, တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ ဂ့ၢ်ဝီ အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ် တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ် ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤသကိးအီၤ လၢတၢ်ကမၤအီၤ ဒ်လံာ်ခွၣ်တၣ်အကူာ်(၁), ကီၢ်စၢဖှိၣ် အတၢ်ထံၣ်စိ, အလုၢ်အပှၤ, အဖီတၢၣ်, အတၢ်ပညိၣ်, ထံရှၢ်ကီၢ်သဲး အတၢ်လဲၤကျဲ ဒီးခွၣ်တၣ် အကူာ်(၂) တၢ်ပာ်လီၤတဖၣ်အသိးဒီး တၢ်ကမၤဖျါထိၣ် အမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ် လၢတၢ်ရိၣ်ဖှိၣ် တီခိၣ်ရိၣ်မဲအီၤဒီး တၢ်ရိၣ်ဖှိၣ်တူၢ်မူတူၢ်ဒါသကိးအီၤန့ၣ်လီၤ.

ကရူၢ်ကရၢလၢ အအၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤဝဲဒၣ်ခွၣ်တၣ်အံၤခဲလၢာ်, လၢတၢ်မၤဖျါထိၣ် ထံရှၢ်ကီၢ်သဲးဂ့ၢ်ဝီ, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်ဂ့ၢ်ဝီ, ပှၤဂ့ၢ်ဝီ, ထံဂုၤကီၢ်ဂၤဂ့ၢ်ဝီ, တၢ်ဒီတဒၢဂ့ၢ်ဝီ ဒီးတၢ်ဘံၣ် တၢ်ဘၢဂ့ၢ်ဝီ တၢ်မၤအပူၤ အၢၣ်လီၤအီလီၤဝဲဒၣ်လၢ တၢ်ကပညိၣ် ဒီးမၤအီၤလၢ ဖဲၣ်ဒရဲၣ် ကီၢ်စၢဖှိၣ် ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိကမျၢ်ခဲလၢာ်အတၢ်ကဲဘျုးကဲဖှိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.